

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

8

Aug. 1933

Pris 25 öre

ETT KVINNOKRAVI

Den moderna kvinnan på filmen! Bort med Hollywoods falska livsskildringar! Fram för den nya filmen, som skapas på grundval av stoff hämtad ur det sociala livet!

(Bilden här nedan är hämtad ur den stora ryska filmen »Jorden».)

morgonbris

HYRESGÄSTEN

Nr 7 - 1 - 4 - 1933 - 11:te årg.

"Stampens" hörsfest

Hörsfesten är ett viktigt ställe och det är viktigt för oss att vi ska ha en hörsfest som är så bra som möjligt.

Tvenne tioårsfester

HYRESGÄSTEN

Nr 14 - 15 - 7 - 1933 - 11:te årg.

Stora Håls

En stämningfull högtidlighet Olskroken firar ...

Storslaget projekt

300 egna hem à 8,000 kr. skola skapas på Ugglum Sör-gårdens mark

En stämningfull högtidlighet Olskroken firar ...

En stämningfull högtidlighet Olskroken firar ...

En stämningfull högtidlighet Olskroken firar ...

En stämningfull högtidlighet Olskroken firar ...

Morgonbris och Hyresgästen

Få tidningar torde åtnjuta en sådan äkta sympati från kolleger som MORGONBRIS, beroende inte på tidningen som sådan men väl dess stolta uppgift. Det är inte bara de socialdemokratiska partitidningar, som då och då ge "lillsyster" ett gott broderligt handslag. En alldeles speciell vän har MORGONBRIS tydligen i den göteborgska hyresgäströrelsens organ HYRESGÄSTEN. I nästan varje nummer av den vakna och ovanligt ideellt betonade tidningen, hälsas MORGONBRIS. För MORGONBRIS medarbetare utgör detta en oskattbar källa till stimulans. Det är som stode man på två från varandra avlägsna höjder och utväxlade en glad signalering, som försäkrar att vägen ej är förlorad, man är ej ensam, det bär mot samma mål. Vad betyder sedan vedermodorna! Rödda och tacksamma läsa vi vad HYRESGÄSTENS redaktör själv säger härom inför en sammanställning av MORGONBRIS och HYRESGÄSTENS vinjettsidor:

"Redaktionerna — opåverkade av varandra — ha tydligen känt behovet att genom bildvalet mana fram grundtonen i det som bär upp massrörelserna. En vackrare galjonsbild än kvinnogestalten på "Morgonbris" januarinummer står väl icke att uppleta — och Hyresgästens leende små barnansikten giver en aning om hemlycka och frid. Självmedvetet, segervisst står det under Morgonbris' vackra bild:

Som ingen annan tidning i dess slag har Morgonbris möjlighet att låta livet — det sanna, bittra, underbara livet, strömma genom spalterna. Denna dess stolta mission kräver av Morgonbris att tidningen skall vara likt vinden, som bådär den nya dagen.

Ett Bragelöfte — en ed inför en lidande mänsklighet — som förpliktar. Nästan stillsamt — lugnet kan ju också båda stormen — står det under Hyresgästens vackra barnabild:

Lillsyster, världen är så mörk
så kall... vi fryser...
Och du är så liten...
Men ditt leende lyser,
som ett vitt litet stjärnljus
över allfarsväg.
Lillsyster; rådes du ej livet
och skuggorna, säg?

En tillfällighet...? Nej! De båda första sidorna äro betecknande för den vackra tankegång som ligger bakom arbetare- och hyresgäströrelsens strävanden. Sådana bilder voro fullständigt otänkbara i t. ex. Sveriges Fastighetsägaretidning, vars torra ödslighet aldrig piggas upp av någon bild som symboliserar vad som ligger bakom tidningens strävan. Även om de ideella rörelserna, och därmed deras tidningsorgan, måste vara kamporganisationer, så är det fägningsamt iakttaga, huru de inte underlåta att taga fanorna, symbolerna, med i striden. Det är för att bevisa det spontana och samfälliga i denna vackra strävan, som vi samställa Morgonbris och Hyresgästens förstasidor.

Vi äro medvetna om de hårda nappatagens nödvändighet — "skurkar för böner ej bävar, skurkar förstår bara nävar..." — men äro jämväl övertygade, att den systematiska utsgningen av massorna, genom korttidsarbete, arbetslöshet, ockerhyror och varuspekulation, skall vika desto fortare som mödornas folk, med solidariteten och kampviljan som ledstjärnor, bli den stormvind, som skall få den nya dagen att gry. Vi hylla inte våldet eller brutaliteten men vi frukta inte kampen och vi kräva solidaritet inför mänskligheten.

Just därför gladde oss också de båda förstasidorna. De låta oss ana, mitt i stridernas dån, sanningen i skaldens:

Det kvinnligt veka i människosinn,
skall frälsa världen och ringa in
förbrödringens framtidsrike."

N:r 8 + Årgång 29

morgonbris

utkommer den 1:sta i varje månad.

TIDNING FÖR

Sveriges

socialdemokratiska kvinnoförbund.

REDAKTÖR och ANSVARIG

UTGIVARE: Kaj Andersson.

REDAKTION och EXPEDITION:

Västmannagat. 2 n. b., STOCKHOLM

Tel. 18882 och 18886. + POSTGIRO

N:r 50196.

PRENUMERATIONSPRIS: Helt år kr.

3:—; Lösnummer 25 öre. Prenumeration kan även ske på posten.

ANNONSPRIS:

Före och i text 50 öre per mm.

Efter text 40 " " "

Sista sidan:

1/1 sida kr. 450:—.

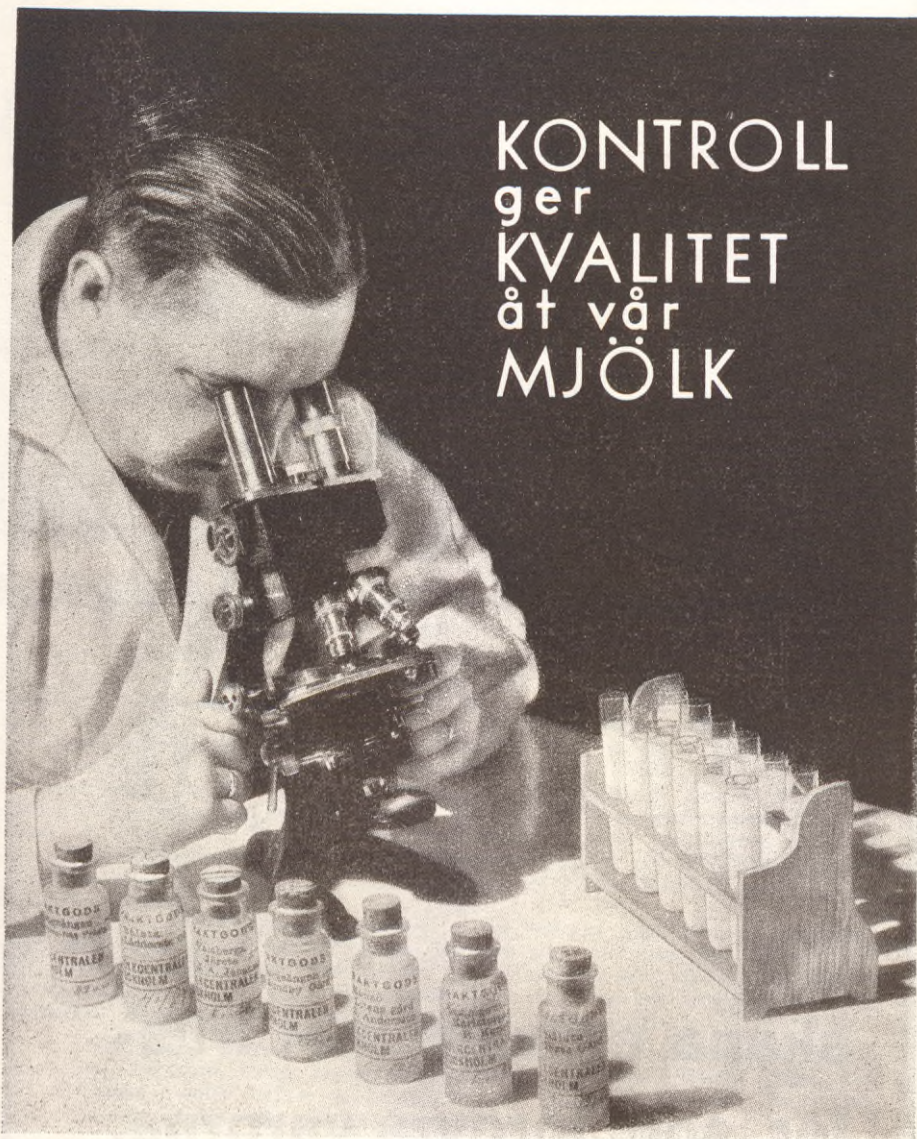
1/2 sida kr. 225:—.

Innersida kr. 390:—.

skapa ett värn mot truster, som fördyra varorna. Vår kamp för billigare galscher och lampor sparrar miljoner. De sätta vårt folk i stånd att köpa mer av andra svenska varor.

kooperativa

KONTROLL
ger
KVALITET
åt vår
MJÖLK

**Sträng hygien under fack-
mäns kontroll garanterar
våra produkter från lada-
gården till konsumenten.**

MJÖLKCENTRALEN

LANTMÄNNENS MJÖLKFÖRSÄLJNINGSFÖRENING U. P. A.

P L I K T E N

att handla

Sommaren har kommit med sol och ljus, och väl också med värme. Man liksom drar andan inför de stunder till återhämtning och vederkvickelse, som vi känna skall falla på vår lott. Vi ämna vila. Livet runt omkring går dock sin jämna lunk, rycker till och stannar stundom för ett ögonblick liksom häpnar över en eruption i samhällslivet, som bär vittne om de mäktiga krafter som ständigt utföra sitt ödesverk under den lugna ytan. Men dagar förinna under det evigt enahanda sysslandet med livets nödort, den fruktansvärda skakningen nyss dör bort, allt blir åter som vanligt, och människorna, kanske en stämning, en erfarenhet rikare, fortsätter på förut inslagna spår. Det allmänna samtalsämnet bytes ut mot mera nya och aktuella, de upprörda känslorna stillnar inför tidens gång, man återgår med ett beklagande till sin dagliga gärning, ägnar sig åt sig och sitt. Men inte alla.

För den organiserade arbetarklassen äro tidens olika åsiktsriktningar och de därav betingade händelserna aldrig något förgått. Samhällslivets alla skiftningar följas med ett allt spändare intresse och händelserna i Tyskland visar oss obevkligt, vilket gigantiskt arbete som föreligger världens socialdemokrati. Det timade bär vittne om att inte ens kulturens mest elementära grundsatser äro så fast rotade som vi måhända föreställt oss. Vad som nu starkare än någonsin präntas in i var man och kvinna är vår plikt att handla, vår plikt mot oss själva och kommande generationer.

Intet sker förgäves. Måhända blir det som skett, den blix, som tänder i förut förörkade sinnen, den makt som löser i många förtorkade hjärtan sällsamma källsprång av samhörighetskänsla och nyväckt lidelse. Men ifrån ny mornad eftertanke till ren övertygelse är för många ett långt steg, och det är på detta område vi nu som alltid skall stå hjälpsamt och vägledande. Nu föreligger ett utmärkt tillfälle att bedriva ett verkligt gott och fruktbarande upplysningsarbete, jordmännen är uppluckrad, men all sädd måste förberedas. Agitationen för de socialdemokratiska idéerna får nu aldrig stanna av, aldrig förslappas, och i detta arbete kräves vi alla män och kvinnor, unga och gamla, för alla bör det vara en hederssak att efter förmåga bidra till ett gott resultat.

För vår socialdemokratiska kvinnorörelse gäller det att på allt sätt komma till tals med arbetarkvinnorna, med alla de tusenden arbetarhustrur, som ännu inte på annat sätt än genom ord och beklaganden ge uttryck åt sin harm över det skedda, vi måste lära dem förstå och därefter handla. I denna av bekymmer hårt trängda värld måste kvinnorna hjälpa till att hålla idéernas låga brinnande. Att vi socialdemokratiska kvinnor rätt förstått detta skola vi bevisa, genom att under sommaren på allt sätt söka utvidga vår rörelse, stärka den såväl kvantitativt som kvalitativt och därigenom befästa demokratins fortsatta utveckling till allas vårt bästa. De skrån, de våldsmiddel med vilka man från ytterlighetspartierna menar sig betjäna världens framåtskridande, kan icke vara uttryck för några idéer, som innebära lyftning för betryckta människor, och kan icke heller fånga arbetarkvinnornas stora massa. Endast den rättfärdig-
(Forts. å sid. 27.)

Morgonbris
augusti 1933

MORGONSÅNG

Blonda morgon, lägg ditt lena hår
mot min kind och andas orörd i din tystnad.
Jorden öppnar vid och vidare sin jättekalk,
född på nytt i slutet mörker.
På klara vingar
dalar Undret som en väldig insekt
för att snudda lätt vid aningslösa
vaknande pistiller.

Morgon på den sjunde dagen . . .

Karin BOYE

Foto Engel.

Sommar.

SYSTERKEDJAN

Dessa härovan återgivna tidningar äro Morgonbris' motsvarigheter i andra länder: Toveritar i Finland, Frauenrecht i Schweiz, The Labour Woman i England, La Femme Socialiste i Frankrike, Die Frau i Österrike och Arbeider-Kvinnen i Norge. Die Genossin är ett av de senaste numren, som vi erhållit av de tyska kamraternas informationsblad. Den liksom Frauenwelt, Tysklands Morgonbris har den tyska nazistregimen krossat. I brev förklarar Frauenwelts redaktion att besöket av Morgonbris' redaktör veckan före valet var den sista glada tilldragelsen där. Det är märkliga budbärare dessa små blad. De utkomma liksom Morgonbris en gång i månaden och när de då samlas på vårt redaktionsbord ge de oss en ständigt lika förunderlig illustration till just hur "utvecklingen runt om i världen skapar i huvudsak samma tillstånd, varunder individer, folk, generationer i olika länder — även oberoende, ja ovetande om varandra leva, älska och känna frapperande lika". Det är inte en eller fleras nyck, som framkallar en sådan förändring som den Morgonbris undergått sedan maj 1931 och som gjort den till den mest omfattande och tekniskt mest påkostade politiska kvinnotidningen i världen. I all sin ringhet är denna endast en signal till att en ny utvecklingens vågrörelse bär arbetareklassen vidare på dess väg mot uppställda mål.

Den finska partisekretären Karl Wiik meddelade i sitt referat i Social-Demokraten från de finska kvinnornas senaste kongress i höstas att de ämnade lägga om sin tidning i stil med Morgonbris. Nu omtalas det att våra norska systrar likaså gått in för en utvidgning av sin publikation Arbeiderkvinnen från 16 sidor till 24. Och Frauenrecht i Schweiz har igångsatt en effektiv mobilisering av kommissionärer, och tack vare dessa — vad redaktören med rätta kallar — socialismens apostlar vunnit en ansenlig kvinnokrets omkring sig.

Den norska landsorganisationens representant vid de norska kvinnornas nyligen hållna riksmöte förklarade att det just är inom de fack, där kvinnorna räknas i majoritet, som organisationerna f. n. vinna de största framgångarna. Det tyder på att kvinnorna nu på allvar komma med. Samma konstateranden återfinnas hos alla våra systerorgan.

"En entusiasm för socialismen som aldrig tillförne", rapporterades på de schweiziska kvinnornas konferens. I Belgien har antalet kvinnliga socialdemokrater sedan 1931 stigit med 18.000. Här räknar nu arbetarpartiet med 160.000 kvinnor. Fortgår nyrekryteringen i samma raska takt som nu väntas kvinnorna bli jämspelade med de manliga partimedlemmarna.

De finska partikvinnorna jubla över den storartade utgången av

riksdagsvalet. 78 mandat av de 200 i riksdagen äro nu socialdemokratiska, mot förut 66. Och samtidigt har högern tillsammans med Lappo gått tillbaka från 42 till 32 mandat. De socialdemokratiska kvinnorna vänta att få komma med en representation som aldrig tillförne.

Kanhända har den svenska socialdemokratiens föredöme i någon mån verkat influerande på den finska valutgången. I så fall utgör det finska valet, som i sin tur stärker de socialdemokratiska krafternas mod i hela världen, ett utomordentligt gott exempel på, vad internationalismen kan vara för arbetarrörelsen: en ömsesidig eggelse i arbetet för det egna folkets och hela mänsklighetens gagn.

Vid årsmötet med Sverges socialdemokratiska kvinnoförbunds styrelse för några veckor sedan rapporterades också att kvinnoförbundet växer inte bara i fråga om medlemsnumerären, det växer sig också starkare så att det orkar med nya arbetsuppgifter, famnar nya verksamhetsfält.

I senaste numret av Labour Woman (Arbetarkvinnan) kommenterar den förutvarande kvinnliga ministern Margaret Bondfield de engelska partikvinnornas årsförsamling med följande ord: Konferensen var på det hela taget målmedvetnare än tidigare; kritiken var bättre informerad och enstämmigheten kring resolutionerna var inte ytlig utan grundad på övertygelse och kunskap. Debatterna om grundprinciperna, t. ex. behovsklausalen i arbetslöshetsförsäkringen, om bostadsförhållandena ådagalade en kännedom om fakta, som skulle gjort en mera skolad församling all heder. På det hela taget får man en starkt tillit till Englands framtid, när man erfar hur djupt ansvarskänslan går hos dessa arbetarkvinnor, som representera en så stor del av landets medborgare.

Fascismen har föranlett en stark uppmobilisering av de socialdemokratiska kvinnorna. Överallt gå de in för aktioner mot nazisternas framfart och ett fastare värn för demokratin.

I Schweiz säga kvinnorna:

Vi veta framförallt att fascismens utbredning måste förhindras med alla medel, därför att den slår ned friheten och förvägrar kvinnorna deras likaberättigande, gör dem åter till trälinnor. Vi socialdemokratiska kvinnor skola medverka till spridningen av kunskap om fascismens karaktär. I vår egen skap av mödrar till våra söner skola vi göra det till vår plikt att strida för den ekonomiska och SOCIALA DEMOKRATIEN.

"Man bör långt ifrån underskatta betydelsen av det senaste riksdagsvalet, skriver Arbeiderkvinnen. Det kan få de mest ödesdigra följder för hela den internationella arbetarrörelsen. Den tyska reaktionen och monarkismen i fascismens demagogiska form har dessvärre segrat. Men samtidigt måste slås orubbligt fast att de tyska drabanterna för fascismen och monarkismen ha segrat över den socialistiska arbetarrörelsen med hjälp av lögn och bedrägeri, mord och brand, våld och terror."

Inte skall det komma någon Hitler i detta land. Det skall den socialistiska rörelsen sörja för, försäkras Arbeiderkvinnen.

De socialdemokratiska tidningarna i gemen ge uttryck för en allas avsky för vad som sker i Tyskland. De delge brev och rapporter från de i nöd varande tyska kamraterna (på sid. 25 återges några senaste klipp) och förenas i sökandet av utvägar att kunna lämna dem bistånd.

Vid internationella kvinnokommitténs möte under augusti i Paris skall också behandlas kvinnornas nya uppgifter i kampen mot fascismen och krigsmentaliteten. (Läs intervjun på annan plats i detta nr med Elvira Vedberg om de italienska skolbarnen.) En rubrik på arbetsprogrammet lyder Bojkottrörelserna mot Hitlers Tyskland; en annan Valfärdsarbetet för flyktingarna, praktiskt internationellt samarbete.

Allas fråga: Gift kvinnas rätt till arbete.

Den gifta kvinnan i förvärsarbete diskuteras livligt såväl här hemma som i de andra länderna.

På den norska konferensen var man enig i princip om att gift kvinna skulle ha rätt till arbete. Däremot förekommo hårda meningsbrytningar om taktiken i arbetslöshetsfrågan. Diskussionen här formade sig till en appell till de gifta kvinnorna, vars män ensam kunna klara hemmets försörjning (med en inkomst på landsbygden av kr. 4.000 och i städerna 6.000), att utföra en solidarisk handling till förmån för de arbetslösa. Här var även förslag om att vädja till partistyrelsen att återta sin uppsägning av de gifta kvinnliga funktionärerna. Man enade sig i en framställning till partistyrelsen att uppta till förnyad behandling frågan om gift kvinnas rätt till arbete. Resolutionen erinrar om att den socialistiska principen är att rätten till arbete skall vara lika för alla, kvinnor så väl som män. Beslutet att avvika från denna princip avsåg att medverka till den rådande arbetslöshetens avhjälpande. Erfarenheten visar emellertid att ett beslut i denna riktning ej lett till väntat resultat.

Belgiskorna kräva kammarens upplösning under motivering bl. a. att denna fråntar den gifta arbetslösa kvinnan arbetslöshetsunderstöd och den av invaliditet lidande gifta kvinnan.

Kvinnokrav: Den nya kvinnan på filmen!

Filmen är också ett problem, som allt mer börjar sysselsätta de socialdemokratiska kvinnopublikationerna. Morgonbris är alltså inte ensam i sitt hävdande av kravet på en ny film. "Filmen lyver", förklarar resolut vår norska kamrat. Vi vill inte längre se oss framställda som överjordiska väsen eller onda vampyrer, som bringar de arma männen i olycka, vi vill återfinna den moderna kvinnan, den sanna, arbetande, mänskliga kvinnan. — Den engelska arbetarpubliken ser faktiskt helst sådan film som t. ex. de stora ryska filmerna. Den ger inte åskådarna en dålig efter smak, tyvärr lär dessa filmer dem att finna rätt på sin egen kraft, sina egna möjligheter, hur vidriga än deras tillvaro och miljö är, konstaterar den engelska Arbetarkvinnan. På samma sätt tala de österrikiska och schweiziska tidningarna, som kalla på den nya filmen, byggd på stoff från det verkliga, levande livet och inte Hollywoods gottköpsmarknad

Fackfolket och kvinnorna i gemensam aktion.

De andra stora sociala frågorna som bostadsförhållandena, hälsovården och barnvården föras ständigt fram i våra systerorgan. Erfarenheterna och utgångspunkterna äro desamma. Även här söker man en starkare kontakt med fackfolket, vilket som Morgonbris omnämnde i sitt majnummer håller på att orientera sig åt vårt håll. Vi upprepa vår då givna försäkran att de svenska socialdemokratiska kvinnorna med entusiasm och iver hälsa denna nya rörelse, som sedan dess också fått fasta former i det att en socialistisk medicinarförening bildats och kommer att följas av liknande yrkesorganisationer.

I Die Frau har tagits upp till ny diskussion lagförslaget om havgandeskaps avbrytande. Här väntas på sin höjd en legalisering av den medicinska indikationen, men därmed anse kvinnorna inte mycket vara vunnet, då sjukhusläkarna ofta höra till de klerikala

och reaktionära åsiktsgrupperna och därför ej komma att tillämpa en ny sådan bestämmelse.

Jordbrukets kvinnor komma med!

Märklig är även den stegrade iveren att nå jordbrukets kvinnor. Det ordas mycket om jordbrukspolitik och ekonomi men sällan — skriver Die Frau — ägnas någon uppmärksamhet åt den betydelsefulla roll, som kvinnan spelar inom denna stora näringsgren. Här gör man oftast upp räkningen utan värdinnan, vars flitiga medarbetarskap jordbruket nästan inte kan tänkas avvåra. Det är inte mer än trettio år sedan Kautsky i sitt verk Agrarfrågan fastslog att kvinnan är det villigaste och mest ut hålliga lastdjuret. Detta konstaterande håller alltså sträck.

Klara Zetkins död. Enhetsfronten.

Underrättelsens om Klara Zetkins död ger eko i alla de små kvinnotidningarna. Hennes personlighet och gärning ägnas från alla tack och erkännande, särskilt hennes stora, hängivna insats i arbetet för väckandet av kvinnornas klassmedvetande. Arbetareklassens tragiska klyvning, som förde Klara Zetkin över till kommunisterna, föranleder en viss kritik, men vad som det samlade proletarietet, vad som i synnerhet arbetarkvinnorna äro skyldiga Klara Zetkin tack och beundran för ligger dock långt bortom brödrastriden.

Men en enhetsfront kunna inte de engelska kvinnorna tänka sig. Både socialdemokraterna och kommunisterna äro motståndare till fascismen, men — skriver Labour Woman — en verklig basis för samgående och gemensam aktion kan endast byggas på inte vad vi äro emot utan vad vi gå in för. Och vi gå in för vitt skilda principer och politiska system. Skulle vi förena oss med kommunisterna skulle det därför ha till följd ett avtrubbande av effektiviteten i vår propaganda för socialismen och demokratin. Vi måste komma ihåg att denna propaganda skall stärka den gemensamma front vi redan äro medlemmar av. Arbetarepartiet och fackföreningsrörelsen bildar arbetarklassens verkliga enhetsfront. Att bryta denna genom att bilda överkliga allianser med en handfull människor, som på fundamentala punkter gå emot oss, är ett steg som varken skulle hjälpa oss att knäcka fascismen eller bära socialismen vidare.

Ordet, som värmer och samlar.

Partikamrater! Vilken känsla av makt och betydelse framkallar icke detta ord, erinrar Die Frau. När ordföranden stiger fram för ett klubbssammanträde och säger Kära partikamrater vinner hon en varm och hjärtlig resonans hos kvinnorna.

När detta bindande ord blir utsagt på ett massmöte inträffar strax en innerlig gemensamhetskänsla mellan de många tusen deltagarna. Ovillkorligen tänker man vid nämmandet av detta ord på socialismens mål och genast synes framtiden ljusare. Mätte namnet partikamrat snart kunna adresseras till alla arbetande kvinnor i världen, så att målet som nu ofta förefaller endast vara en hägring snart blir verklighet. Om miljoner hjärtan förenas i en och samma takt, i ett medvetet, klart viljande, skall socialismen inte längre vara en dröm utan en växande verklighet.

Det tredje rikets sanna ansikte.

FABRIKSBRANDEN

bestämde hennes framtid

Amerikas första kvinnliga minister och hennes karriär

Den första kvinnan i U. S. A:s regering miss Frances Perkins.

Den amerikanske presidenten Franklin Roosevelt har under den korta tid han suttit i sitt ämbete redan hunnit dokumentera sig som en kraftfull personlighet med både mod och vilja att på allvar ta itu med de ekonomiska och sociala problem, som hopats över dollarrepubliken under den långvariga depressionen. Roosevelt är en självständig natur, som vill vandra sina egna vägar. Denna frihet från slentrian kom till uttryck redan då han valde rådgivare. Erfarenhet och duglighet vägde tyngre än partimeriter. Och efter den principen handlade han. Det gällde för den nye presidenten att skaffa en stark regering, som kunde och ville sätta in all sin kraft för att stimulera nationens förtroende. Största uppmärksamheten väckte utan tvivel Roosevelts val av arbetsminister. Till denna post, särskilt krävande i dessa tider och i ett land som i så hög grad som U. S. A. saknar sociala välfärdsanordningar, kallade miss *Frances Perkins*. Därmed ha Förenta Staterna fått sin första kvinnliga minister.

Från en facklig tidskrift, *Machinists' Monthly Journal*, återgiva vi följande livfulla skildring av miss Perkins och hennes karriär:

"Om miss Frances Perkins en viss dag 1911 inte gått till lunch med några vänner i närheten av Washington Square, New York City, är det sannolikt att hon nu inte varit arbetsminister — den första kvinna, som kallats till medlem av ett amerikanskt presidentkabinett.

Den omständigheten att hon just då gick till den lilla Washington Square-restaurangen resulterade i en serie händelser, vilka nådde sin kulmen, då hon ur Roosevelts händer mottog arbetsministerportföljen.

Miss Perkins hann aldrig sluta sin Washington Square-lunch. Vilda rop "eld, eld", hjärtskärande skrik av unga flickor och brandkårsklockornas ursinniga signaler sände alla restauranggästerna huvudstupa ut på gatan.

Hjälplös, slagen av skräck såg miss Perkins 145 fabriksflickor omkomma i lågorna. Det var en linnefabrik, som brann, Triangle Shirswaist Factory — den mest skandalösa katastrof i den amerikanska industrins historia.

Fabriken tillverkade svettade varor. Dess ägare bröto hänsynslöst mot all gudomlig och mänsklig lag, när det gällde arbetsförhållandena. Lokalerna voro rena eldfällor. För att spara några cents för hyra av särskilda lagerrum hade råmaterial och andra saker hopats mot väggarna. Reservutgångarna voro blockerade av emballage etc.

Men det ohyggligaste var att dörrarna till den lokal, där de 145 flickorna funno sin död, voro stängda. Flickorna voro "betalda

för att arbeta" och arbetsgivaren ville inte riskera att någon av dem lämnade sitt arbete för att stjäla sig till en nypa frisk luft. Detta var några av de upprörande fakta, som kommo i dagen efter branden. Miss Perkins tog del av dem och med de förtvivlade skriken från de döende flickorna ringande i sina öron satte hon igång en lidelsefull kampanj för arbetarskyddslagstiftning. Först och främst ägnade hon allt sitt intresse åt att få till stånd förordningar, som kunde skydda fabriksarbetarna mot eldfara. Under detta sitt arbete kom hon i kontakt med två unga ledamöter av New Yorks lagstiftande församling, som båda två voro intresserade för sociala välfärdsåtgärder.

Det dröjde inte länge förrän de insågo och erkände den unga kvinnans intresse, förmåga och kampvilja. När en av dem — Al Smith — blev guvernör i Staten New York, satte han in miss Perkins som ledande kraft i New Yorks industriskyddskommission. Den andre mannen — Franklin Roosevelt — övertog guvernörskapet över staten New York 1929. Han utnämnde miss Perkins till arbetskommissarie. Och när han tillträdde som president kallade han henne till chef för det departement, som har att handlägga de sociala frågorna.

Branden i linnefabriken blev en vändpunkt för hennes karriär. Och hade hon inte sökt upp vederbörande myndigheter med lagförslag till förebyggande av dylika olyckor, är det möjligt att hon aldrig blivit uppmärksammas av Smith och Roosevelt.

I olikhet med de tre föregående arbetsministrarna är miss Perkins inte medlem av någon fackförening. Hon är en social arbetare.

Född i Boston tog hon sin examen vid Mount Holyoke College 1902. Sedan hon i flera år verkat som lärarinna kom hon 1910 till New York som sekreterare i konsumentorganisationen och stannade på denna plats, tills hon på Al Smiths hemställan tog plats i industriskyddskommissionen.

Miss Perkins utnämning till arbetsminister beledsagades av protester från Amerikanska Landsorganisationen (American Federation of Labor). Landsorganisationen yrkade på att departementet skulle skötas av en representant för de organiserade arbetarna. Denna hållning hade ingenting att göra med att valet fallit på en kvinna. Den centrala organisationen hävdade endast sin en gång intagna position att arbetsministern skulle vara en person med erfarenhet från fackföreningsrörelsen.

Denna opposition var enbart "hälsosam" har miss Perkins förklarat. Hon uppfattade den inte som en fiendlig ställning mot henne personligen. Hon har uttryckligen förklarat sig eftersträva intimt samarbetet med den organiserade arbetare rörelsen.

Kvinnorna och radion

Vårt partis kvinnliga sekreterare HULDA FLOOD har talat i radio — den första socialdemokratiska kvinnan som hörts från denna tribun. Dock inte politik. Ja, apropå det, varför inbjöds ingen kvinnlig debattör till den politiska åsiktsmatchen före valet. Att en sådan skulle ytterligare medverkat till experimentets framgång, därom övertygade Hulda Floods debut, som väckte livligt intresse runtom i den väldiga åhörarskaran. Och ändå kallade hon till det för många så föga lockande studiarbetet. Hennes kloka, frejdiga tal, som nu utkommit i broschyrform från A. B. F. (till ett så ringa pris som 15 öre), ger oss även ett ypperligt exempel på varför det kunde vara till gagn att få kvinnorna med i Radiotjänsts ledning. De två vid årets riksdag väckta s. k. radiomotionerna, som åsyftat en utredning av frågan om rundradioverksamhetens rationella ordnande har kommit de kvinnliga lyssnareskarnorna bland de inemot 700,000 licensinnehavarna att lystra alldeles särskilt. Fredrika Bremerförbundet har blivit deras påpassliga talesman och framfört önskemålet att den det vederbör samtidigt måtte föranstalta en allsidig, förut-sättningslös utredning av frågan om kvinnornas kompletterande inflytande på den kulturinstitution, som de stödjade såväl med sitt intresse som sina licensavgifter. Sju av Radiotjänsts tio styrelse-

ledamöter utses av Radiotjänsts aktieägare, som till två tredjedelar bestå av tidningsföretag och till en tredjedel av radiofirmor medan tre av styrelseledamöterna utses av Kungl. Maj:t. Dessa herrar, främst de som representera tidningsföretagen, rekommenderas att närmare fördjupa sig i Hulda Floods nu tryckta radiotal Ett nytt kvinnoideal — och vi äro förvissade om att de genast skulle göra ihop sig och bereda plats för kvinnliga kolleger. Vilken man skulle ha kommit sig för att särskilt ta itu med kvinnornas bristande studieintresse, att ge en så hälsosam bastonad åt den husmoderskategori, som sätter en ära i att säga sig ha så mycket att göra att den aldrig har tid att titta i en tidning eller en bok? "Alla dessa kvinnor, som förklara att de ingenting begripa och som anse sig i sin fulla rätt att ingenting behöva begripa, därför att de äro kvinnor, de måste — dekreterade Hulda Flood — få upp ögonen för att vår tid inte har plats för sociala och politiska analfabeter." Radion har ju visat sig vara ett utomordentligt medel till att väcka studiehåg och allmänintresse. Trädde Radiotjänst i samarbete med kvinnliga förmågor och organisationer, så skulle den inte endast fostra fram vakna kvinnliga tidningsläsare utan även effektivt medverka till andligen spänstigare medborgarinnor.

"En människa i våra dagar, som inte läser en tidning, den är ju politisk och social analfabet och således föga skickad som medborgare i ett demokratiskt samhälle.

KVINNAN, som inte tittar i en tidning borde egentligen vara en för längesedan svunnen typ."

Vad beträffar arbetet i departementet har miss Perkins vittgående planer. En del av hennes projekt äro kanske realiserade, när detta läses. (Förf. har visat sig sannspädd. Den nya arbetsministern har redan fått igenom en del skyddsbestämmelser och nu senast har hon framlagt ett lagförslag om förbud mot minderårigas användande i industriellt arbete. Red.)

Som ett sammanfattande omdöme kan man säga att hon syftar till att göra arbetet inom departementet lika effektivt för arbetarna som arbetet inom handelsdepartementet är för affärlivet. Som ett led i denna strävan kommer hon att hålla en ständig kontakt mellan departementet och de olika grupperna inom arbetarrörelsen.

Och hon har givit uttryck åt sin uppfattning att nationens främsta uppgift nu är att åter bereda de arbetslösa möjlighet till arbete. Arbetarnas köpkraft måste ökas jämsides med en reduktion av arbetstiden. Hon är skoningslös i sitt fördömande av den

"hänsynslösa exploatering av lönearbetarna", vilken pågår runt om i landet såsom en följd av depressionen.

Hon har i sin ansvariga ställning fällt följande yttrande: "Det finns en levnadsstandard under vilken de mest anspråkslösa bland vår arbetarebefolkning under inga förhållanden får sjunka, för så vitt inte alla, som äro beroende på deras köpkraft, skola dragas in i processen!"

Minister Perkins är en fängslande personlighet. Hon är av medellängd, mörk med livliga ögon och vågigt hår. Hon bär alltid mörka kläder och trekantig hatt. Ehuru hon i det officiella livet är "miss Perkins" är hon gift och har en 16-årig dotter. När hon gifte sig var hennes man, statistikern Paul C. Wilson, sekreterare i magistraten i Newyork. Eftersom hon i vissa kretsar betecknades som "radikal" föredrog hon att behålla sitt flicknamn för att hennes politik inte utåt skulle inverka på mannens karriär.

. . . mitt första möte med Mont Blanc . . .

Tobaksarbeterskan, som for till Genève

Elvira Vedberg åter, rik på upplevelser och intryck från världscentralen, från Musses Rom och den franska hälsostaden Leva.

Redan vid flera tidigare tillfällen har Morgonbris haft anledning att rikta läsarnas uppmärksamhet på Elvira Vedberg, den unga tobaksarbeterskan från Stockholm. Hon om någon är Den nya kvinnan, framtidens kvinnotyp, den kloka, på sig själv litande kvinnan, som självfallet blir mannens jämlike, hans ansvarskännande, målmedvetna kamrat. När hon omtalas som "den unga tobaksarbeterskan" så är det inte för att demonstrera att hon trots detta nått dit hon har, utan tvärtom är det för att visa upp att det just är i denna sin egenskap av arbeterska, som hon framstår som en så löftesrik kvinnotyp. Underbart sund och naturlig har hon aldrig satt någon mindervärdighetsstämpel på sig för att hon är fabriksflicka. Tvärtom gör hon bara genom att vara den hon är, "arbeterska" till en hedrande titel, ty som hon står där fri och stolt vid sin maskin de avtalsenliga timmarna är hon en tänkande, aktiv människa och medborgare, till skillnad mot den indifferent, schablonmässiga och fäfänga bankfröken, vilken ännu åtnjuter ett så falskt socialt mervärde. Den friska storheten hos Elvira Vedberg manifesterar sig i hennes absoluta naturlighet. Inför den faller allt småkravs undan, konventionella skrankor och traditionella sociala grupperingar. Det blev också en självfallen sak att när den Svenska landsorganisationen i år för första gången anslog två stipendier för vistelse vid Internationella folkhögskolan i Genève, så gavs det ena till den kvinnliga fackföreningsmedlemmen Elvira Vedberg. Och sedan bar det iväg. Från den nikotindoftande fabrikssalen i Stockholm kom hon ner till detta internationella centrum just som kastanjerna blommade. De vita blommorna bildade mjuka täcken på vägarna fram mot det blånande Mont Blanc i fjärran. Och de vita narcissfälten!

— Det var det underbaraste jag sett ditintills — berättar fröken Vedberg, just nu hemkommen från sin minnesrika utflykt. Men jag skulle få skåda vad som var än mer betagande. Dessförinnan följde åtta studiefyllda veckor, under vilken vår heterogena skara — 13 svenskar, 7 norrmän, 10 danskar, 1 finska, lärare, skogskarlar, industriarbetare och journalister — smalt samman till en i sökandet av nya kunskaper, nya åsikter, nya utgångspunkter, samstämmig hop skandinaver. Det betydde även att här konfronterades teori och praktisk livserfarenhet. Den mångutbildade lärarinnan från Alingsås sade sig aldrig förr ha varit bekämd med mindervärdighetskomplex, men här stannade hon ofta sig själv i häpnad över hur litet hon ändå egentligen visste i jämförelse med kroppslig arbetaren från det norrländska sågverket. Det hade ett inte så litet psykologiskt intresse att åhöra diskussionerna om vissa länders tio mest remarkabla årtal. Vi fingo själva till uppgift att plocka fram dem. Nu var det gruppen av lärare, som givetvis visste mest besked. Men Sven Backlund åsyftade att vi skulle bryta med den traditionella historieskrivningen och dess mängd av krigsårtal. Jag hade Sverige på min lott och ställde upp 1909 som ett av de år, vilka lämnat de djupaste spåren i vårt samhällsliv. Visserligen blev storstrejken ett nederlag, men ett nederlag som gav den svenska arbetarrörelsen en läxa och kom den att ta i på nytt. Samtidigt fick hela samhället äntligen begrepp om att arbetarklassen var en mäktig faktor att räkna med, var en grupp medborgare, nog stor att ge sin prägel åt det svenska samhället. Påståendet föranledde givetvis ett våldsamt meningsutbyte, liksom den senare debatten om lönepolitiken. Den framkallade de borgerliga att hävda den i deras läger gängse uppfattningen om nödvändigheten av lönesänkning för arbetarna. Men från arbetarsidan avfyrades farliga bevis på vart hän folkets sänkta levnadsstandard skulle föra. Vid en jämförelse mellan de skandinaviska ländernas åtgärder till arbetslöshetens bekämpande framstod den svenska regeringens plan till beredskapsarbeten som det mest effektiva.

De samma problemen hörde vi sedan behandlas av en så sakkunnig församling som den vid tillfället pågående arbetskonferensen. För mig var det särskilt spännande att följa förhandlingarna om 40-timmars arbetsvecka, under vilka England och Sverige gingo samman kring villkoret lönekompensation under det att de andra hävdade att det först och främst gällde att få de arbetslösa åter in på arbetsplatserna. Visserligen betyder detta ingen större köpkraft utan endast en solidarisk fördelning av nöden, men det förstnämnda förslaget återigen befarades leda till en hårdare rationalisering och därmed ny arbetslöshet.

Arbetsbyråns verksamhet var omåttligt intressant att få lära Genève esperantister på besök i Internationella folkhögskolan.

känna. President Butler är kanske inte samma lysande geni som sin företrädare socialisten Thomas, men den årsrapport han framlade vid konferensen ansågs av de sakkunniga vara stortärd, i många stycken givande uttryck åt rent socialistiska åsikter.

Det är beklagligt att vi här hemma ha så föga kunskap om denna institution liksom om Nationernas förbund i övrigt. Den allmänna uppfattningen om folkförbundet inskränker sig till att det är ett slags företag, som har till uppgift att skapa fred i världen, men hittills bara misslyckats — exempel Kina och Japan. Vi hann emellertid att få göra en titt in på avrustningskonferensen i dess elfte timma. Farbröderna såg trötta och missmodiga ut, men ögonblicket var särskilt högtidligt. Då undertecknades nämligen freden mellan Bolivia och Paraguay. Här slog det mig igen hur litet vi veta. Det måste till mer upplysning, därmed skulle säkerligen skapas fram ett annat folkens stöd och förtroende till N. F. Nu skändes man nästan över Sverige. Av arbetsbyråns 33 internationella konventioner har Sverige ju endast ratificerat 16 under det att Spanien efter revolutionen ratificerat alla. Sverige har alltså som bekant endast erkänt åttatimmarsdagen nationellt och således undandragit sitt stöd i detta avseende åt andra länder, som ej stå så högt socialt. Vi finnas ej heller med när det blir fråga om skyldigheterna beträffande kvinnors och barns arbete. Representanten för Amerikas L. O. förklarade att ett av deras svåraste bekymmer var barnarbetet. Ett bittert intermezzo på arbetsfredskonferensen var framförallt när den tyska arbetarrepresentanten Lechner desavouerades av Hitlerdrabanten Ley, vilket uppkallade de andra ländernas arbetarrepresentanter till protestdemonstrationer.

Av staten Genève såg vi annars inte mycket, ty vårt arbetsschema var strängt uppfyllt. Ni förstår — 160 föreläsningar på denna korta tid, men det var stimulerande stunder sådana som då den spirituella Sven Backlund och den skarpa, klara nationalekonomen Sømme exercerade våra hjärnor. För mig personligen blevo även Arne Sørensens föreläsningar om industriell kultur, främst livstil och bostadskultur, mycket givande. Här gavs ju påtagliga bevis på det man kämpade för.

Oförglömliga synas mig även kvällarna med Genève's esperantister. Bland dem träffade jag schweiziska arbeterskor. Det första de frågade mig var om den svenska kvinnans rösträtt och de knöto händerna i förbittring över sin orättvisa ställning, sin bristande medborgarrätt, till skillnad mot de fransk- och engelskfödda diplomatfruarna, som förklarade att det ej klädde kvinnan att ha rösträtt, att hon bakom kulisserna bättre kunde lirka spelet dit hon ville.

En kvinnlig esperantist kom till mig och menade att schweizarna och svenskarna nog ändå voro ganska lika.

— Tycker ni det? sade jag. Hur menar ni?

— Jo, vi ha ju tydligen samma ideal, kan jag höra av ert och er kamrat, den värmländske skogsarbetarens, tal.

Hur långt Europa alltjämt ännu befinner sig från en världsfred, det fick vi skakande bevis på under vår färd genom Italien. Den som besökte den stora fascistiska jubileumsutställningen i Rom fick 70 procents nedsättning på tågbiljetten — ett tillfälle som vi

Henderson sporrar kvinnorna

Bästa födelsedagsgåvan till Matilda WIDEGREN: Nya fredsarbetare.

För några veckor sedan talade nedrustningskonferensens ordförande Henderson till de engelska arbetarkvinnorna. Samma dag kunde han fira femtioårsminnet av sitt inträde i fackföreningsrörelsen. Han berättade själv härom och fortsatte: "Det är mer än fyrtio år sedan jag först kom med i aktiv politik som stadsfullmäktige och nära tjugotvå sedan jag blev arbetarpartiets sekreterare. Jag har sett partiets växt allt sedan den tid, då de flesta av våra tal hölls från tvällådor i gathörnen fram till den dag då partiet blev det mäktigaste i landet, vilket det snart skall bli igen". Vilken strålände förebild för oss alla är inte denne trots det mångåriga hårda politiska livet så sina ideal trogna, i kampen uthålliga statsman. Det förtroende till kvinnorna som han låtit komma till uttryck senast under de gångna månaderna borde sporra dem alla till väldeliga krafttag. — Jag säger — och jag säger det utan risk att bli vederlagd — att det engelska arbetarpartiet aldrig skulle ha blivit vad det har varit och snart skall bli igen utan kvinnorna.

Inför de engelska arbetarkvinnorna gav Henderson också en samma försäkran, som han något senare skrev till kvinnornas nedrustningskommitté i Genève med anledning av ett rykte att denna ej skulle kunna fortsätta.

I det arbete för avrustning och fred, som jag under de senaste åren deltagit, har jag lärt att värdera de stora offentliga tjänster som kvinnorna utträtt åt världen av i dag. Alltsedan kvinnornas första storartade demonstration den 6 februari, då kvinnorna jämte andra framförde till konferensen uttrycken för folkens längtan och förhoppningar, har det blivit alltmera tydligt, att den allmänna opinionen skulle komma att spela en viktig roll för resultatet av våra strävanden. Såväl genom att ge uttryck för resultatet av våra strävanden som genom att leda in den på de nya frågor, som tid efter annan uppstått, ha strävanden inom kvinnoorganisationerna varit över allt beröm.

Jag vet människor, som anse att nedrustningskonferensen redan har misslyckats. Jag förstår hur det måste ha frestat på deras tro och tålmod. Jag förstår — ty det har inte varit mycket lättare att behålla tillförsikten och förbli tålmodigt sittande i ordförandestolen genom dessa långa, pressande månader i Genève. Men jag sä-

givetvis togo i akt. Vi foro ner till Rom och här såg jag vad som överträffade den överväldigande värföringen i Schweiz. Men den nämnda utställningen har lämnat ett dystert minne. Den var ett enda förhållande av diktaturen och kriget. Redan i entréen sågs en skulptur av en arbetare liggande böjd, tyngd av marxismen, av Marx', Engels och Lasalles verk. Som motsats visades upp inte så mycket vad fascismen förmått positivt men väl vad den slagit ner. "För ungdomen är kriget på en gång religion och poesi", var en typisk Mussetes, bland de många som prydde väggarna. Där fanns även ett rum helgat åt "martyrerna", de fascisterna, som stupat under revolutionen. Rummet var cirkelrunt, målat i svart och med en dämpad indirekt belysning. I mitten stod ett silverkors och på väggarna hängde minnestavlor. Imponerande var emellertid jordbrukskollektivet Littoria, som byggts upp på de sanerade Pontinska malariaträskerna. Här var byggelsen strängt funktionalistisk, här fanns ypperliga välfärdsanordningar som sjukhus och barnhem. Vi besökte även skolan, där den söta barnskaran till vår ära stämde upp sången "Den heliga frihetens kulspruta", under det alla gjorde den fascistiska armhålsningen.

Ej mindre skarpt inristades på min näthinna synen av de arma saneringsarbetarna, som aldrig få stanna, när de väl fullgjort sitt värv, utan måste fram genom nytt elände, nya områden sumpmark. Allt de äga är en madrass, som de rulla ut på kvällen och två gånger om dagen bespruta med den illaluktande "flic" samtidigt de behandla väggarna med blåslampor i ständig kamp med malariaflugorna.

Dubbelt välgörande blev det därför att sedan få gästa den franska hälsostaden Saragnac — denna rad av för de lungsjuka avsedda vita rationella bostäderna mitt inne i skogen, varom Sven Backlund skrev i Morgonbris aprilnummer. Ännu är staden Leva inte tagen i bruk. Den är färdig först i oktober, men redan nu inser man vilken betydelsefull framtidsanläggning detta måste bli. Dess ledare — krigsinvalidernas ordförande Delsuc, har själv varit på fjorton sanatorier. Var förvissad om att han vet hur det skall vara. Ja, jag är mättad av upplevelser och intryck och brinner av iver att få göra praktiskt gagn av dem, dessemellan jag sluter mina ögon och återkallar mitt första möte med Mont Blanc och Roms solbegjutna kullar.

Kaj.

ger utan tvekan att om vi över huvud taget får en nedrustningskonvention så blir det en långt bättre konvention än den vi kunde ha fått för ett år sedan.

Vår konvention, om vi lyckas få fram den, skall avskaffa giftgas och förbjuda signatärmakterna att företa några som helst förberedelser för användande av sådan. Konventionen skall föränleda ett strängt kontrollsystem. Denna fråga om kontroll torde bättre än något annat visa hur regeringarnas inställning klarnat. För ett år sedan skulle knappast en regering velat ens höra talas om en sådan ordning. Och om man tänker på vilket oerhört inkräktande på den nationella suveräniteten som en internationell uppsikt över rustningarna måste betyda, så förstår man hur djupt förändringen går. Till sist, om vi gör en sådan här konvention, så skall vi — därom är jag förvissad — göra något verkligt effektivt för att förta kriget dess profitmöjligheter.

Den ekonomiska världskonferensen har klart ådagalagt rådande farliga förhållanden i världen: 35 miljoner människor arbetslösa, regeringarna göra bankrutt, misslyckas med sina budgetter etc. Varför, fråga vi oss, tvekar man att gripa fast i en av dessa grundsaningar, som bottna i ett verkligt internationellt samförstånd. Det är tillfredsställande att konstatera att den princip arbetarrörelsen så länge hävdvat nämligen att världen är en förenad värld, blivit accepterad av hela världen. Vi hoppas att det nu skall bli fastslaget att vi ej åsamkats detta ekonomiska elände därför att världen är fattig — aldrig förr har det funnits så mycken rikedom av alla slag i världen som nu. Vi ha svårigheter därför att den internationella samverkan är störd, i många fall hämmad. Det går rykten om att vi få parlamentsval här i England till hösten. Jag tror att vårt socialistiska program erbjuder det enda rationella botemedlet mot den kris som nu lamslärr världen. Världens kvinnor ha aldrig förr gått in för en uppgift som till sina följder är så ödesdiger för kommande generationer. Jag hoppas, att de icke uppege den förrän vi funnit den slutliga seger som skall skapa en varaktig fred.

— Denna Arthur Hendersons storartade uppmuntran har givit nytt mod åt vår Genèvekommitté, som mycket riktigt varit nära att ge upp, försäkrar ordföranden i den svenska kvinnliga fredsöreningen fröken Mathilda Widegren, som är en kvinnlig motsvarighet till Henderson när det gäller uthållighet och entusiasism för fredens sak.

(Alltsedan år 1915 har hon berest Sverige från Ystad till Haparanda och hållit fredsforedrag. Hon har även fredsmissionerat i Schweiz, Finland och Tyskland. Deltagit i sex av den kvinnliga fredsligans internationella kongresser, en rad exekutivmöten i utlandet, varit medlem i ett Genèveråd tills att hon fick sin önskan att se Jane Addams som fredspristagare, organiserat ett flertal petitioner till den svenska regeringen och N. F. Till sist men inte minst viktigt: fröken Widegren har och är alltjämt ordförande för den svenska kvinnliga fredsligan, som bildades 1919.)

— Henderson har till yttermera visso nu även skrivit till den internationella konsultativa gruppen i Genève, som omfattar både manliga och kvinnliga organisationer, att han tror på nedrustningskonferensens framgång. "Jag skulle inte säga det om jag inte innerst vore absolut övertygad härom."

Det gäller nu att vinna flera krafter, modiga, oförtrutna, — och naturligtvis pengar. De svenska kvinnorna skulle — framhåller vidare fröken Widegren — kunna komma att spela en ledande roll i detta arbete, endast de själva insågo det. Men att lära dem det är det svåra. Märkligt nog har den kvinnliga fredsarbetaren den hårdaste marken bland de s. k. bildade kvinnorna — en likgiltighet, som bottnar i okunnighet. Med arbetarkvinnorna har jag personligen ett förtjusande samarbete.

Fredsarbetet inriktas nu på framförallt den fruktansvärda rustningsindustrin. För ögonblicket upptas mina tankar av vissa föranstaltningar i Balticum, eventuellt någon sammankomst i Riga. Vidare är jag som medlem av en östeuropeisk kommitté ivrig för att det blir en samling av kvinnor från Östeuropa, antingen i Wien eller Prag. Vi hade en sådan konferens 1928, som blev mycket värdefull.

Fröken Widegren fyller den 7 augusti 70 år. Säkerligen kan de svenska kvinnorna inte skänka henne någon bättre födelsedagsgåva än att vandra fram som de nya fredsarbetarna och därmed uppfylla hennes hjärteönskan att få se de svenska kvinnorna i spetsen för ett effektivt fredsarbete, en oemotståndlig aktion för förverkligandet — inte bara av solidaritet mellan grupper, klasser och vissa nationer utan — av mänsklighetens solidaritet.

KVINNOBEKÄNNELSER

Camilla Nielsen.

Ellen Kirk.

Fri är endast den, som har möjlighet att missbruka friheten, yttrade Ellen Key en gång. Därmed menade hon givetvis icke, att man skall missbruka friheten, därför att man har den, missbruk av något slag var väl det hon minst av allt gynnade. Vår tids struktur och människotyp ge många belägg för hur rätt hon i mångt och mycket hade, icke minst beträffande kvinnans frihet, självständighet och förhållande till mannen, även om en hel del av Ellen Keys synpunkter i dessa frågor ha vederlagts av utvecklingen. Så mycket är säkert: man kan nu städse fira minnet av Ellen Keys humana personlighet med att konstatera de olika resultaten av hennes strävan, kvinnans frihetskrav på gott och ont har uppfyllts.

Men vad innebär i själva verket denna frihet? Eller rättare sagt: varmed får denna frihet betalas, ur kvinnans allmänna synpunkt sett? Hon har blivit politiskt, intellektuellt, sexuellt och i betydlig mån individuellt fri, men hon har blivit det i kraft av sådant, som i socialt avseende t. ex. gör den erhållna friheten lik den, som proletären erhöll när slaveriet avskaffades därför att det för kapitalisten lönade sig bättre att arbetaren var "fri". Det har nyligen kommit några danska böcker, som ha intresse i egenskap av skildring av våra dagars kvinna i kampen för tillvaron, i förhållandet till mannen, i hemmet och i samhällslivet. Tillsammans utgöra de olika böckerna vittnesbörd om medelklass- och proletärkvinnan förr och nu, om kvinnan i den högre samhällsklass, som av den sociala utvecklingen drages ner i underklassen, om kvinnan, som håller på att frigöra sig eller har frigjort sig som könsvarelse. De olika böckerna äro: "En Dör sprang op" av Karen Mar-Möller, "Opröret" av Ellen Kirk, "Camilla fortæller" av Camilla Nielsen, "Kravet" och "Jeg søger Plads" av Caja Rude och "Raske Fjed. 10 arbejdende Kvinders Livserindringer", som samlats och utgivits av signaturen "P. S.". Litterär konst i detta ords vanliga bemärkelse är strängt taget icke en enda av dessa böcker, och för den enes vidkommande, "En Dör sprang op" av Karen Mar-Möller, får det sägas, att den utgör en talanglös utredning av ett vitalt ämne: kvinnans

driftliv. Författarinnan är professorska och skildrar med en viss pretention på vetenskaplighet som emellertid är naivism, på sina ställen är hon rent av löjeväckande i sin tro på hur hemskt dristig hon är. Det är faktiskt det intressantaste i boken, så paradoxalt det än låter, det vittnas om, hur oemotståndligt moral- och sedlighetsupplösningen tränger in i det intellektuella borgerskapet, som gärna vill befrias från hämningarna men ej vågar. Hjältinnan i romanen är en överklasskvinna, som får sin köns-kärlek missbrukad och till slut räddar sig i en självhävdelse, vilken från författarinnans sida anges som en ovisshet men på läsaren ger intryck av, att först när författarinnan slutar, börjar det på allvar för hennes hjältinna.

Ellen Kirk (som ifjor gjorde mycken lycka med sina "äventyr bland fransmän" i "Med dammvippa och grytlapp") är inte rädd av sig, när hon i sin "nutidsroman" Oprör låter en kvinna fela och synda i trots mot sitt karlkräk till man, sexualbestämmelser och familjetyranni. Här är det en medelklasskvinna som är hjältinnan. Typen är nog vanlig, icke minst i sin lättja och allt det moraliska elände denna orsakar. Karlen hon råkat bli gift med är ett vanedjur; medan hon på kvällarna stoppar hans strumpor, löser han korsordsgåtor, det tycker han är hemtrevnad och äktenskaplig lycka, för henne är det outhärdligt tråkigt, särskilt som han på det hela taget är en inbilsk träkmåns. Till yttermera visso äro alla hans anhöriga av den allra värsta borgerliga sorten, så att hon har det illa på alla sätt och vis. Därför ger hon sig i lag med andra karlar, för vilka hon blir bara könsvarelse. Det finns strängt taget inga gränser för vad hon kan bli med till, sexuella orgier, superi m. m., en av karlarna blir fader till det barn hon skall föda och en annan anmodar hon om hjälp till fosterfödrivningen. Att han vägrar blir hennes räddning, moderskänslan segrar, gör henne stark, ger henne ett livsinnehåll, hon beslutar att leva för barnet och bereder sig själv det nöjet att i barnsängen slunga sanningen om sin otro i ansiktet på maken, och på hans familj, som infunnit sig för att titta på den länge väntade telningen, och sedan skall hon arbeta för födan åt sig

och sitt barn med att odla grönsaker. En dansk kritiker har varit elak nog att säga, att det är synd om de grönsaker som denna kvinna skall odla, och det är icke alldeles utan att man ger honom rätt. Caja Rudes författarskap är av en helt annan karaktär. Det är humanistiskt och har den uppenbara tendensen att påvisa fattigdomens och den sociala misärens förstörande inverknings på de enskilda individerna. Hennes första bok var en samling berättelser om proletärer. Det var skickligt iakttagna typer och miljöer, men det fanns ingen upplevelsens äkthet i dem, intuitionen var ersatt med inlevelse, därför måste boken uppfattas som en samling sociala studier och som sådana varmhjärtade, medlidsamma, humanistiska. På samma sätt förhåller det sig med hela hennes författarskap. Romanen "Kravet" handlar bl. a. om en proletärflickas utveckling till kvinna under vår tids ohyggliga sociala förhållanden. Detta kvinnoöde generaliserar så att säga den sociala misären, personifierar "kravet" som innesluter det i och för sig anspråkslösa, att få arbete, att ha någonstans att bo, något att äta, något att kläda sig i, alltså det mest elementära en människa kan begära. Och kvinnan står av olika orsaker längst nere och tillbaka beträffande detta krav, ehuru just hon i själva verket drabbas hårdast av misären. Detta är mycket åskådligt skildrat av Caja Rude.

Camilla Nielsen berättar i "Camilla fortæller" om sitt eget liv. Det har icke varit vad man kan kalla vanligt. Hon har i hela sitt långa liv varit något som man säger "för sig själv", och därmed mycket för andra. Där hon var med, var det alltid liv och lust, friskt humör och handling, en livets klara hymn till livet, även om det i regel var längst nere på djupet av samhället. Hon använder inte mer än ett hundratal sidor att skildra sitt långa och mycket händelserika liv, att bikta om sin egendomliga personlighet, men det är hundra sidor underbar diktning, i vilken livshängivenheten är den skapande fantasien i den handgripliga sanningen. När man har läst denna lilla bok, har man fått en hel del att veta om det, som trots allt ont och dumt räddar livet från onskans herradöme. Det var nog något hektiskt i hennes

okuvliga beslutsamhet, men syftet: nytta och glädje för andra, var så orubbligt rotat i hennes individuella natur att alla hennes handlingar blevo förmånliga för andra. Hon var snarrådig, skarpsinnig, rättänkande, och hon blev efterhand så medveten därom, att hon själv utan tvekan kunde lita på dessa sina egenskaper. Hon var äkta dansk i detta ords allra bästa betydelse. Hennes död rättade sig i någon mån efter hennes liv, den blev hastig om än ej plötsligt överraskande, men den berövade henne den glädjen att bli erkänd för det friska humöret, den sprudlande livsförmågan och den hängivna människokärleken i hennes lilla bok, ty just i de dagar som denna utkom avled hon i sitt hem i Köpenhamn.

Camilla Nielsen var ej arbetarkvinna men hon levde största delen av sitt liv bland arbetarna, ägnade sina krafter åt kampen för deras rätt och frihet. Hon nöjde sig ej med att agitera och förhandla, prata kunde hon, och hon kunde göra sig hörd, icke minst på grund av sitt underbara sätt att uttrycka sina tankar, samma sätt som gör läsningen av hennes bok till en gripande upplevelse, men det var i handling hon ådagalade sin starka och människohängivna personlighet, förvandlade ont till gott, lindrade nöd och lidanden.

Boken "Raske Fjed" av de "tio arbetande kvinnor" kompletterar förträffligt Camilla Niensens självbiografi men har givetvis för sig själv sitt vitala intresse. Håri är det proletärkvinnornas själva som berättas, och de ha sannerligen något att berätta om. De tio olika kvinnornas liv äro var för sig stora levnadsromaner. Vad ha icke dessa kvinnor genomgått, upplevt, uthärdat, övervunnit, skapat! De fattigas värld kan endast skildras inifrån, ifall man skall ha reda på hela dess innebörd, på dess rätta väsen, och så skildras den i "Raske Fjed". Det är ju så med fattigdomen, att den vid en yttre betraktelse verkar både bättre och sämre än den egentligen är, bl. a. därför blir den uppfattad och bedömd så felaktigt, missaktad för det den faktiskt icke är och förnekad i dess värsta betydelse. De flesta av de tio arbetets kvinnor i "Raske Fjed" ha fått lära känna fattigdomen i alla dess varieteter, dess mödor, lidande, fasor, smuts, hunger, köld, sjukdom m. m., men typiskt är det, att ju mera de fått hårda ut, desto mer av livets upprätthållande kraft såsom personlig rikedom och skönhetskälla kunna de vittna om.

De olika kvinnornas vittnesbörd som en helhet sätter detta förhållande i tydlig relief. Bland dessa äro nämligen ett par från kvinnor, som icke höra till det egentliga proletariatet, utan tvärtom anse sig vara något för mer än detta, de kunna icke berätta om den stora glädjen att göra gott för andra, som ingen annan velat taga sig an, om slitets syfte utom den egna existensen, för dem har det varit mer extrem egoism med i spelet och de kunna därför icke från en på grund av förbättrade sociala förhållanden (åtnjutandet av den i Danmark lagenliga åldersranta m. m.) förhållandevis drägliga ålderdom blicka tillbaka på sina liv i förvisning om att trots egna umbäranden ha betytt mer i livet för andra än sig själva.

I Caja Rudes "Jeg søger Plads", som är en berättelse "för unga flickor" och åsyftar att utgöra en nödvändig förnyelse av den s. k. litteratur som dessa hittills förstörts med, skildras den medelklassens och före detta överklassens ungdom, som nu på grund av de förändrade sociala förhållandena tvingas att söka arbete för födan, söka och endast i vissa fall lyckas. Ej heller "Jeg søger Plads" är en i litterärt avseende fullt acceptabel bok, men Caja Rude har dock med denna lyckats bättre än med sina proletärschildringar, hon känner medelklassen bättre än arbetarklassen. Och medelklassen är ju det nya proletariatet, ett proletariat som kommer att få en ännu hemskare social lott än arbetarklassens, därför att det icke har dennas historiska öde att oemotståndligt stiga upp från djupet, utan tvärtom skall genomlida nedsänkningens försmädeligheter och kval, tills det nått det djup, varifrån det skall stiga. Det är nedsänkningen Caja Rude skildrar, isynnerhet dess försmädelser, det kan vara bra för det nya proletariatets unga flickor att läsa därom, men boken är lärorik för alla, som intresserar sig för denna sida av det stora samhällsproblemet.

Oscar HEDBERG

"i lust och nöd"

Klok och regelbunden sparsamhet skapar lyckliga hem och lyckliga människor. Låt från första dagen sparbanksboken vara Er följeslagare genom livet.

POSTSPARBANKEN

BANKEN SOM ALLA NÅ

Göteborgarna anlända med kanalångaren Diana till Riddarholmskajen i Stockholm.

LYCKLIGA RESENÄRER

Husmödrarnas semesterresor har blivit en populär institution

Norskan har ett ypperligt ord för det vi här skall orda om: Utlängsel! Vi fann det senast som rubrik över ett referat från det samkväm som de norska kvinnornas riksmöte höll vid Oslohusmödrarnas semesterhem: "Just som vi hörde Sigrid Syvertsens skildring av arbetarepartiets kvinnorörelse och dess utveckling drog ovan våra huvuden förbi en välordnad kolonn grågäss — en vacker och imponerande syn. Allas ögon riktades i höjden och säkert var det många av oss som önskade att vi setat på någon fågels rygg och fått följa med till midnatts-solens land."

"Vi vill — understryker redaktören för den engelska "Arbetarkvinnan" — att socialismen inte endast skall ge oss bröd utan även skönhet. Därför skola vi söka göra det möjligt för Englands folk att lära känna och glädjas åt sitt gröna, vackra land. I den nu avslutade internationella kvinnokongressen i Stockholm deltog även holländskan fröken Hage, som är anställd på Internationella arbetsbyråns avdelning för kvinnligt arbete. Hon blev oerhört entusiastisk över Morgonbris kampanj för semester åt husmödrar och förklarade att hon skulle söka internationalisera den genom att berätta om den för andra länder. "Vi ha samma förhållanden här. Många tusen husmödrar, som aldrig kommit i åtnjutande av semester. Därför vilja vi följa exemplet", skriver den engelska liberala kvinnotidningen The Vote i samband med ett likaså entusiastiskt omnämnande om

Morgonbris' ferieresor. Vår kollega fortsätter: "Den som känner det vackra Sverige med dess klara luft och vackra ljus, måste varmt gratulera inte bara Morgonbris utan också dem som nu bli i tillfälle — i många fall kanske för första gången i sitt liv — att njuta feriedagar i dessa bygder".

"Ja, vårt tack till Morgonbris för initiativet till den härliga, oförglömliga Jämtlandsresan och S. J:s resebyrå, som så stortartat medverkat till dess förverkligande, skriver Elsa Johansson, Norrköping. Vem hade förut vågat drömma om att få komma till Åre, Storlien och Norge? Den som aldrig fått tänka på annat än att arbeta för sin utkomst, kan inte fullt fatta att den nu beskärts möjligheten till en sådan färd i vårt vackra Sverige. Man glömde tid och rum och vardagens enahanda och bara njöt. Vi följde vår färdledares uppmaning i färdvisan han särskilt diktat för tillfället: "Alla kastat loss bekymmer, tankarna på nöden, krisen, alla ha humöret uppe och sjunga hej och hå". Att turen blev så lyckad har vår ledare, redaktör Nils Andersson, största förtjänsten av. Om Morgonbris letat med ljus och lykta skulle den aldrig funnit en bättre man. Vi be därför härmed genom Morgonbris få framföra vårt varma tack till redaktör Andersson.

På vår klubb blevo alla eld och lågor, när de hörde våra skildringar av Jämtlandsresan. Och för att alla skola bli i tillfälle att komma med nästa års semesterfärd — om det blir någon, vilket vi hoppas — har klubben beslutat starta en sparkassa.

Att ett sådant arrangemang kan bli välsignelsebringande, därom kan Karlstad- och Karlskogaklubbisterna lämna stimulerande bevis. Tack vare anslag ur sina respektive klubb- och cirkelkassor kunde de bjuda sina medlemmar på en semestertripp till och från Stockholm för kr. 1:25 pr man. I sina ortstidningar ha de i hänfödda ordalag berättat vad allt de fingo i utbyte på denna resa, som de låtit sammanfalla med Göteborgskamraternas besök i huvudstaden.

Göteborgarna hade med sin energiska distriktsordförande Therese Svensson i spetsen och välvillig medverkan från såväl Turistföreningen som båtbolaget fått till en storartad kanalresa. Ångaren Diana blev ett i allas tycke idealiskt sjöpensionat. I Stockholm mötte kvinnoförbundets ordförande Signe Wessman med hälsningstal, fanor, sångkör och hurrande kamratskaror. "Fältmarskalken" Greta Agerby i samverkan med Elin Lindley, Agda Östlund, Annie Wallentheim och Valborg Ljungkvist formade mästertligt de två dagarnas Stockholmsvistelse till en enda strålande fest. Även här förenades man i en sång. "Norma" stod för rústhället på ett så ypperligt sätt att vi hålla det inte för otroligt att Norma får avläggare på alla de 18 orter, varifrån klubbar mött upp. K. F. som värd på Kvarnholmen vann också vänner för livet. Det är svårt att säga vad som skall betecknas som mest värdefullt — besöket vid de sociala institutionerna, turistfärden i Stockholms vatten, bussturen runt Stockholm och villastäderna eller kaffetimmen på "Gyllene Freden". Vad som emellertid kom att bäst manifesteras resans djupare innebörd var sammankomsten på Skansen, där utrikesminister Sandler talade.

Morgonbris fjällfärd

Veckan efter midsommar samlade icke så förfärligt många deltagare, men kanske den därigenom blev så mycket trevligare. Det var nu inte flera än att alla hunno bli gott bekanta och goda vänner. Dagarna i Åre flydde hastigt. En gick åt för Åreskutan, en för en färd till Tännforsen, utsträckt för de flestas del en bit inöver norska gränsen, ner genom den vackra Værdalen, en för en tur till Storlien med vandring kring Skurdalshöjden och Brudslöjan, en för Undersåker med Ristafallet och lapphemmet. Till Handöl blev det ingen resa av, när täljstensverket stod stilla (semestervecka). En dag besöktes Pensionsstyrelsens fjällkuransalt i Åre. Huvudvikten kom annars att ligga på rekreativmomentet, men kan man icke också anse detta ganska legitimt? Att för en arbeterska eller husmor, som sällan har tillfälle att komma ut och känna sig fri och bekymmerslös, få ligga en vecka på Grand Hotell i Åre, må bra och ha det trevligt är icke för mycket.

Resan hade säkert en livande och stimulerande inverkan på alla. Få av deltagarna hade tidigare haft tillfälle att resa så långt norrut, och att få se och ta i snö i midsommarveckan var en sensation. Fjällvärlden tjusade och vederkvickte alla, det märktes granneligen. T. o. m. äldste resenären klarade Skutan. Det var 61-åriga fru Hanna Johansson från Stockholm, och när hon

Fjällvärlden tjusade och vederkvickte alla.

nådde toppen i den pinande blåsten, 1,419 meter över havet, utlöste hennes bragd allmänna och glada hejarop. De socialdemokratiska kvinnorna äro vana att segt knoga mot målet och besegra alla hinder. Däruppe ljöd Kvinnornas international triumferande upp mot rymden. På kvällen kvads vid samkvämet på Sundsgården — en del av styrkan hade sin pension på detta trevliga ställe — en visa på Jungman Janssons frejdiga melodi:

Hej å hå, alla tanter, hon var dryg vår gamla Skuta,
men vi lyckades ändå att upp till högsta toppen nå.
60-åriga fru Hanna hon var allra värst att kuta,
och på 1400 meters höjd hon sjöng hej å hå!

Av detta visprov torde framgå att stämningen var god. Det var den hela tiden, och sista kvällen i Åre prunkade en senad skara, som det heter i Böljebyvalsen, under ivrigt sjungande ur Tidens sångbok. Dessutom lästes Fröding och Karlfelt — en Stockholmsfru avslöjade stora talanger som recitatis — och färdledaren smugglade in en parentes om de politiska strävandena inom socialdemokratien.

Ja, så svunno dagarna. Den sista blev ägnad Östersund och Frösön. Två stora bussar förde resenärerna till Stocketitt och ett oförgätligt panorama utbreddes sig från utsiktstornet för deras tjusta blickar: Storsjön med öar och vikar, de mäktiga linjerna i det jämtländska landskapet och fjällens majestätiska skönhet. Den sista bilden togs vid Frösökyrkans klockstapel och P. B:s berömda Sommarhagen skådades i förbifarten. Lunchen väntade på Runeborg (Sverges nordligaste runsten i närheten) och sedan den aväts blev det tid att beundra Jamtti, Jämtlands Skansen, innan färden ställdes till Folkparken, där Östersunds soc.-dem. kvinnoklubb inbjöd resenärerna till sitt kamratmöte. Där utlade författaren Per Nilsson-Tannér Jämtlands mäktiga historia och höga kultur och kvinnoklubbisterna visade prov på sin förmåga att uppbygga gästerna. Efter en gemensam sista måltid förde bussarna resenärerna till järnvägsstationen, där färdledaren omklappades till avsked och övergav det trevliga sällskapet. Det hördes ej annat än att resan varit lyckad och att Morgonbris hade heder av densamma.

Karlskogaklubbisterna vid sin buss före avfärden från Stockholm.

INDUSTRIELL KVALITET

Det dröjde ganska länge efter det att andra delar av produktionen voro industrialiserade innan möbelindustri i stor skala kom igång. Detta kanhända är en av förklaringarna till varför industriellt tillverkade möbler ännu mötas med en viss skepsis från den köpande allmänhetens sida. De bredare lagren av folket äro emellertid hänvisade till industrin varför det kan vara av intresse att undersöka hur det förhåller sig med denna underförstådda underlägsenhet. Vissa delar av möbeltillverkningen har genom tiderna bevarat sin karaktär av handarbete helt och hållet men annars är det svårt att avgöra vad som skall hänföras till industriellt arbete inom branschen. Man skulle till exempel kunna säga att ett arbete vid hyvelbänken icke är industriarbete men vid större företag med specialiserad tillverkning utföres endast ett tempo av efterputs eller sammansättning vid varje bänk och då ligger det närmare att kalla detta arbete industri än hantverk. Ytbehandlingen har numera övergått till industri så gott som helt. När de nya cellulosalackerna användas blir ju också resultatet bättre ju mera maskinell driften är. Ytan blir visserligen inte alltid så klar och djup som med den gamla handpoleringsmetoden men så står den sig så mycket längre. Och för övrigt fordrades det med den gamla metoden ett mycket omsorgsfullt och tidsödande arbete för att få fram någorlunda hållbar yta och det kunde endast kosta på dyrare pjäser. De vanliga billigare möblerna stodo sig inte länge även om de voro rätt så snygga när poleringen var färsk. Vad sålunda icke är industriellt arbete utföres emellertid fortfarande för hand även vid de största möbelfabrikerna och kan således inte anföras som bevis för vad som är eller inte är industriell drift. Utmärkande för industrin i allmänhet är ju att den framställer produkter i stor mängd och mer eller mindre standardiserad form. Detta sker endast i viss mån inom möbelindustrin. Men det kan ju inte i och för sig vara avgörande på varans nyttovärde om den framställs på samma

gång som en hel serie andra varor av samma slag eller ensamt. Det är väl snarare så att vad som blir avgörande blir den omsorg med vilken arbetet utföres. Men detta i sin tur blir beroende på vilka anspråk som ställas och vilket pris som kan betalas samt givetvis hur skicklig och samvetsgrann den arbetare är som utför arbetet. Den sidan av saken gäller lika mycket maskinarbete som handarbete men en mindre skicklig arbetare har mindre möjligheter att fördärva en sak ju mer av arbetet som beror av maskinen och ju mindre del av processen som kommer på hans del.

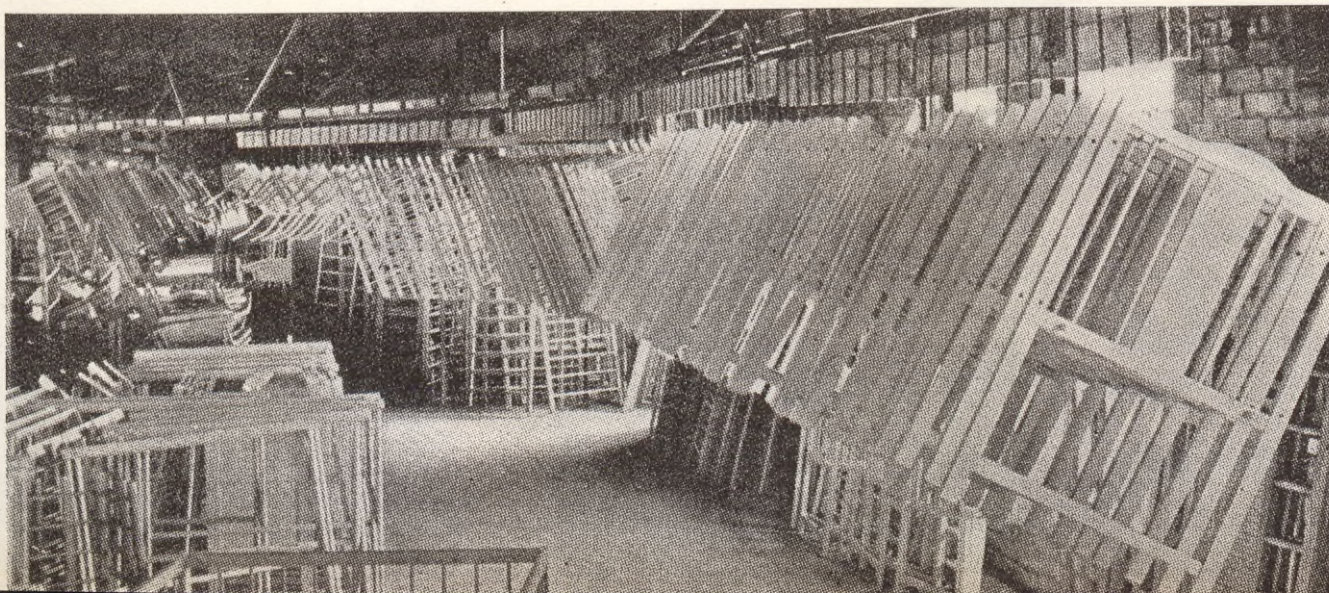
Vad beträffar möbeltillverkning kommer i alla händelser det mesta handarbetet i slutet på framställningsprocessen och då är redan den slutliga produktens kvalitet i stor utsträckning avgjord. I första hand beror mycket på beskaffenheten av det virke som kommer till användning. Endast om det är väl uttaget, väl torkat och riktigt behandlat virke som använts kommer möbelen att stå sig genom åren, under olika temperaturförhållande och andra påfrestningar. Är det inte det, eller om virket är felaktigt uppskuret och hoplimmat, hjälper det inte med aldrig så gott efterarbete, den torkar, rör sig, och spricker sönder i alla fall. Spärrfanering, pålimning på kanterna och ytfanering kommer därefter och även härvidlag har industrin nått längst, genom moderna pressar, torkanordningar etc. Förarbetet på sammansättningarna, som borrar och tappskärning o. s. v. sker överallt på maskiner och resultatet blir starkare sammansättningar. Naturligtvis under förutsättning av att sammansättaren gör sin sak väl. I de större anläggningarna har dessa arbeten specialiserats i stor utsträckning så att varje man och varje maskin endast utför en viss del av det hela men detta i sin tur bidrar givetvis till bättre utfört arbete ty det är klart, att den som hela tiden håller på med ett och samma arbete blir skickligare på sitt område än den som skall behärska hela fältet. Specialmaskiner utföra ävenledes ett bättre arbete än uni-

Hyser Ni motvilja att äga en likadan stol som grannen?

versalmaskiner. Ett dåligt gjort maskinarbete kan bättras på av en skicklig möbelsnickare, och det får väl även göras ibland, lika väl som väl utfört maskinarbete kan förfuskas av en okunnig sammansättare. Det verkliga kvalitetsarbetet åstadkommes självklart bäst genom samarbete mellan alla parter i produktionen och med tillhjälp av goda verktyg och maskiner och med förstklassigt material. Här såväl som på alla andra områden gäller i stort sett att om man får vad man betalar för men det beror även på vad det är man vill betala för. Industrins fördelar äro härvidlag att hållbara saker med god konstruktion och i tilltalande stilarter och utförande kunna bjudas till överkomliga priser tack vare produktion i stor skala. Originalitetssträvandena ha fått träda i bakgrunden till förmån för kvalitet och pris.

Fortfarande står det dock den som har råd att kosta på sig en originalritning fritt att göra så. Men nöjet att ha en möbel som det inte finns make till blir dyrare ju mer storindustrin breder ut sig och det kanske i viss mån förklarar oginheten från det håll där man inte behöver ta hänsyn till kostnaderna. Även inom arbetarekretsar hör man ofta föredrag och tal i högtravande ordalag med enbart berömmande uttalanden om den och den stiligaste möbelen, gobelängen etc. utan att prisuppgifter lämnas, eller hänsyn tas till om någon av åhörarna någonsin har utsett att taga sådana saker i bruk. För min del anser jag det spela mindre roll om ett par tre medmänniskor skulle eventuellt dricka sin mocka vid likadana bord som jag och om de skulle sitta i samma sorts stolar från samma fabrik skulle jag kunna ta även det med jämnmood. Huvudsaken är att jag trivs med sakerna. Den största delen av oss måste likväl lita till industrin för att få våra förnödenheter varför det inte är nödvändigt att vi gå omkring och tala nedlåtande om dess produkter i synnerhet inte när det finns så lite skäl som beträffande möbelindustrin.

K. LARSSON

Industriell framställning av stolar.

Hudvård

Av Dr BENGTHALLBERG

Efter ovanstående rubrik brukar följa en mer eller mindre reklambetonad utläggning om olika sorters skönhetsmedel. Det kommer det att göra i detta fallet också. Bara med den skillnaden, att de skönhetsmedel, som jag gör reklam för även äro hälso-medel.

Hudens uppgift är tvåfaldig. I en föregående artikel har jag på tal om kläderna framhållit vilken viktig funktion huden har att fylla såsom en av kroppens ventilatorer. Den hjälper till att befria kroppen från en massa utsöndringsprodukter, en massa avfallsämnen, som äro ett resultat av kroppens livsverksamhet. Det var hudens ena uppgift. Den andra uppgiften som åligger huden är att hålla kroppen vid jämn temperatur.

Vi veta alla att det inom kroppen försigår en förbränning av födoämnen. Liksom det i en ångmaskin måste försiggå en förbränning av det tillförda bränslet för att maskinen skall kunna hålla sig igång, skall kunna "leva".

Men våra organ äro ytterst känsliga för värme och köld. Den temperatur under vilken de arbeta bäst är ungefär 37°. Redan vid 42°—43° sluta de ganska snart att arbeta. Något mindre ömtåliga äro våra inre organ för köld. Men även vid avkylning inträffar snart döden om avkylningen fortsätter en längre tid.

Nu är det hudens uppgift, att ledd av hjärnan, sköta om så att kroppens inre alltid är vid så vitt möjligt ungefär 37° temperatur. Denna uppgift fyller huden dels genom att utsvetas fuktighet, dels genom att ändra den mängd blod, som genomströmmar densamma.

Genom att stänka vatten på ett hett strykjärn kan man fullständigt avkyla det utan att strykjärnet blir vått; ty vattnet avdunstar genast och genom sin avdunstning berövar det den varma metallen dess värme. På samma sätt som svetten genom sin avdunstning berövar huden värme, den

värme nämligen som av blodet föres till huden från förbränningen i de inre organen.

Om man alltså anstränger sig mycket, förbränningen i kroppen alltså är kraftig, så måste mycket värme (= mycket blod) tillföras huden (man blir röd), som genom stark svettning befriar kroppen från dess överskott på värme.

Omvänt måste huden skydda kroppen mot utkylning om man står stilla i köld eller drag. Då inställer huden utsöndringen av svett och stänger av blodströmmen genom hudkärlen (man blir blek). Om huden väl sköter denna sin uppgift, så lida vi ytterst obetydligt av köld d. v. s. frysa inte vid måttlig avkylning. Jag vill här i förbigående påpeka, att vi äro mycket sämre rustade att motstå värme än köld. Men det är en rasegenskap, som vi ej kunna göra mycket åt. Mörka folkslag tåla värme bättre än vi.

Nu förhåller det sig emellertid med huden och alla andra organ liksom med människan själv. Blir den bortskämd, så förlorar den sin förmåga, sin lust, att göra sitt bästa. Om huden under åratall vant sig att alltid vara väl skyddad med tjocka

under- och överkläder av ylle — kanske i flera lager — så förlorar den helt och hållet lusten att uträtta sitt arbete. Det går ju bra ändå! Blir man då utsatt för en grundlig avkylning så skyddar huden ej längre kroppen mot utkylningen — och man blir sjuk; förkylning, kanske lunginflammation.

Låt huden därför få träna sig genom att

- 1) ej använda flera eller tjockare underkläder än som är absolut nödvändigt.
- 2) skrubba er med så hårda borstar ni tål i det varma bad, som ni tar minst 1 à 2 gånger i veckan. Skrubba duktigt, i synnerhet fötter och underben, så att hela kroppen blir röd och ni känner er varm efter duschen, även om ni tar den ganska kall.

- 3) Om ni sedan vill använda någon crème — eller ännu bättre pasta (utmärkt är "mjuk zinkpasta", som fås billigt på alla apotek) — för att därmed skydda ert ansikte och era händer mot blåst och vatten och dylikt så må det vara er ensak. Men kom bara ihåg det, friska, spänstiga läsarinna! Inte är er skönhet mindre därför att er hy och edra händer bära spår av friluftsliv och arbete. Tvärtom!

KLYFTAN

ROMAN AV ELLEN WILKINSON

Översättning från engelskan av Rickard LINDSTRÖM

(Forts. fr. föregående n:r.)

VAD SOM REDAN HÄNT

Joan Craig är en vacker, tjugusexårig kvinnlig fackföreningsfunktionär. Det drar samman till en stor strid inom Englands sociala värld: gruvarbetaravtalet, omfattande en miljon arbetare, är uppsagt och arbetsgivarna vilja med regeringens hjälp pressa ner de redan låga lönerna. Joan får följa med sin chef, förtroendemannen William Royd, till de avgörande förhandlingarna i London. Hon tar in hos den förtjusande halvgamla fröken Mary Maud Meadowes, som bebor en komfortabel lägenhet i den "litterära" stadsdelen Bloomsbury.

Under denna tid stiftar hon bekantskap med ett antal journalister, bland dem den högt skattade novellförfattaren Tony Dacre. Sedermera träffar hon även dennes hustru Helen, en vacker lyxkvinna, som sysselsätter sig med diverse intellektuella hobbies, och som är mest rädd för den hotande strejken, därför att den skall korsa hennes planer om vissa teaterevenemang. Joan känner sig fientligt stämd mot Helen, och hennes känslor bli inte vänligare, när hon kommer under fund med att Helen genom sin livsföring och sina intressen kommit i en ohjälplig motsättning till Tony, vilken Joan från första stund fått mycket sympati för. Den stora striden måste bryta lös. För Joan känns det som en befrielse. Äntligen får hon vara med om något stort, äntligen får hon göra verklig nytta. I det dramatiska ögonblicket träffar hon ytterligare en man i gruppen av journalister. Hans namn är Gerald Blain. Han har tjänstgjort som flygare under kriget och hans erfarenheter har ställt honom i harnesk mot hela samhällssystemet. Blain har brutit med sin rike fader och darrar nu av iver att få ställa sig i den socialistiska rörelsens tjänst. Han är känd som en enstöring och kvinnohatare, men Joan lyckas genast komma på god fot med honom. Deras vänskap befästes ytterligare vid deras gemensamma medverkan vid ett strejkmöte i ett gruvidistrikt. Strejken tillspeas. Joan blir strängt sysselsatt att skaffa talare och organisera möten runt om i landet. Då träffar hon Tony Dacre, som nu helt låtit sig ryckas med av arbetet bland de strejkande. Efter endast ett par veckors samvaro med Joan är han på det klara med att han måste bryta sina femtonåriga vanor för hennes skull. Han talar med sin hustru om skilsmässan, men hon vill inte höra ett ord härom. Det är en mycket förkrossad Tony, som sedan söker upp Mary Maud.

Blain vet något, som han tror skall få Helen att ta reson. Han delger Mary Maud detta. Hon i sin tur erinrar Helen om den tid då Helen svek Tony och drev en annan man i döden. Helen omtalar sitt livs tragik. Minnena gör henne mjuk och hon förklarar sig beredd att tråda tillbaka. Men nu tvekar Tony. Han anser sig ej kunna beröva Helen skyddet av hans namn. Joan får telegram om strejkoroligheter i Shireport och beger sig dit.

TOLFTE KAPITLET

Joan kastade sig in i arbetet att organisera gratisbespisning, utdela kläder och livsmedelspaket, vädja till fonderna, skriva rapporter till högkvarteret, undersöka olika fall, alla dessa tusende små plikter, som ett dylikt arbete består av, och fann däri den tillfredsställelse som man måste erfar då en organisation växer under händerna från ingenting till en surrande bikupa av sysselsatta män och kvinnor.

Hennes trånga rum på gruvarbetarnas kontor påminde så mycket om storstrejkdagarna — denna storstrejk, som sedan blev ett fiasko — och ibland då det var en paus i arbetet kunde hon vemodigt se mot dörren och nästan undra om Tony skulle komma in. Vad det gjorde ont att tänka att han aldrig skulle komma mera.

Den allra första dagen, då hon satt i den lilla hotellmatsalen, och slutat sin lunch öppnades dörren och Gerald Blain steg in. Han skulle hålla föredrag på ett fredsmöte i trakten och Joan hade telegraferat sin adress kvällen förut. De kommo överens, att han skulle hämta henne på kvällen efter arbetets slut. Han kom på utsatt tid och körde henne i sin bil till porten.

— Hurudan är etiketten i Leeds? undrade han. Får jag komma in och prata, eller måste vi gå ut och äta?

— Stig på bara. Om ni är nöjd med ett par kokta ägg, kan jag låna dem av min värdinna, det är det enda jag kan laga i mitt rum.

— Härligt, om det inte är för mycket besvär för er.

— Ett sådant hemtrevligt rum, sade Gerry, då de kommo in. Jag kan inte tåla kvinnor som måste ha skära sidenrosetter till och med på tandborstarna.

Divanen var bred och bekväm och Joan envisades att han skulle sträcka ut sig där, medan hon gjorde iordning kvällsmat. Gerry såg sig belåtet omkring. Väggarne hade en enkel blå tapet, mot vilken några djärva linoleumtryck i svart och vitt gjorde bättre effekt än några färger kunde ha gjort. Ett bastant bord, några stolar, ett litet skrivbord voro av simpelt trä och svartmålade, det stod några vaser av snövit fransk fajans här och var och gardinerna, som Joan drog för fönstret, gick i färg med väggen. Joan kokte kaffe, stekte ägg och rostade bröd på en elektrisk apparat. Gerry gladde sig åt hennes lugna rörelser. Han undrade vilka tankar som rörde sig i hennes mörklockiga huvud men frågade icke.

— Detta är förtjusande, Joan. Få vi tala nu.

— Ja, Gerry, om vad ni vill.

Han var lika öppen hjärtig som hon. Mary Maud sände mig det här brevet, det handlar om er och Tony.

— Får jag läsa det?

— Ja visst. Gerry tog upp ett brev som tydligen var mycket läst och räckte det till Joan. Hon ögnade igenom det och lämnade igen det.

— Mary Maud har inte rätt skriva till er, men vad hon säger är riktigt.

— Joan, jag måste fråga er en sak. Har ni bestämt er för att inte leva med Tony?

— Ja.

— Då betyder det — förlåt mig Joan — att ni inte älskar honom riktigt.

— Varför inte? Det var intet lätt val, Gerry.

— Jag förstår det Joan. Men om ni älskade honom skulle ni gå till honom, Joan. Jag vet mycket väl att om förhållandet var omvänt, skulle jag vilje ha er på vilka villkor ni behagade sätta upp. Joan såg upp, mycket röd i ansiktet. Gerry hade också blivit het. Han lutade sig fram och klappade hennes hand. — Förlåt mig, jag hade inte tänkt förhastat mig så här, men ni vet att jag älskar er.

— Det vet man inte förrän någon säger det.

— Nå, då är jag glad, att det är sagt. — Men jag förstår ingendera av er. Och att Tony Dacre av alla män skall spela sheik, kan jag inte fatta.

Joan sade ingenting. Hon visste att det var omöjligt söka förklara för Gerry vad Tony drömde om. Blains rent praktiska, sunda förnuft kom henne att än mer idealisera den mystiska fulländningen i den förening som Tony begärde.

Efter en stund såg Blain på henne och log. — Säg, Joan, det förnuftigaste vore väl då att när ni inte kan gifva er med den ni älskar för arbetets skull, att ni gifte er med en som ni inte älskar och låter honom hjälpa er.

Joan svarade så muntert hon kunde: — Men varför gifva sig alls?

— Min värdinna säger alltid: ett sovrum ser inte möblerat ut utan några smutsiga kragar och ett par hängslen.

— Låna mig ett par av era kragar.

— Inte utan karlen... Och sedan i allvarlig ton: — Är det alldeles omöjligt, Joan?

Joan svarade icke. Gerry flyttade sig till hennes armstöd och vilade ett ögonblick sitt huvud mot hennes hår. Så snuddade hans läppar vördnadsfullt vid hennes panna.

Carnusol rengör och polerar möbler m.
m. utan att lämna fett efter sig.

Absolut oskadligt för ytan. Pris pr flaska Kr. 1:25.

Säljes i alla Färg- och Kemikalieaffärer.

Fabrikanter: WINGÅRDS, MALMÖ.

— Kan ni inte tänka på det, Joan! Det är ingen brådska... men om ni någon gång behöver mig...

Joan såg upp på honom. Hans ansikte var nära hennes. Deras läppar möttes i en lång kyss...

Då Gerry insåg hur förlägen hon måste vara, steg han upp från Joans stol och gick fram till divanen. Båda tände cigaretter.

— Det är väl utkastningstid nu kanske.

— Tack för att ni kom Gerry och för allt vad ni gjort.

Gerry svarade med en djup låtsat högtidlig bugning. — Nöjet är uteslutande å min sida.

— När får jag se er igen, Joan? Får jag komma i morgon på hemväg till London?

— Helst inte, Gerry, bli inte ledsen.

— Men ni låter mig veta, om ni vill träffa mig — vad det än är.

— Ja, kära Gerry.

Hon hörde honom långsamt gå utför trappan, och hon knäböjde vid stolen och lutade ansiktet mot armarna. På något sätt kände hon sig inte så ensam längre. Gerry var en god vän att ha på jorden.

När Joan varit några dagar i koldistriktet Garey Main började det komma små vänliga hälsningar från Tony, som värmdes hennes hjärta: den sista läsvärda romanen, ett intressant träsnitt i färg till hennes sovrums, en diktsamling, en ask choklad, en originell vas till blommor på hennes bord. "Bara för att uppmuntra trupperna vid främsta skyttegravarna" skrev han, då hon yttrat en liten protest. Hon räddade sitt samvete med att dela de ätbara sakerna med sin kommitté. Hon läste en dikt i den nya boken, dess enkla skönhet grep henne och hennes tankar gingo åter till Garey Main. Här läste man icke dikter. Några av gruvarbetarna läste kanske nationalekonomi och historia, men poesi skulle ha förefallit som ett hån i gruvdistrikten.

— Så är det, sade Joan för sig själv. Londonparlamentet, människorna som skriva lagar och förordningar, äro rädda för att gruvarbetarna och de andra grovarbetarna läsa. De måste förbli fattiga, annars kanske de ej stanna vid sitt arbete, de måste hållas okunniga om sina kroppar, annars kanske de ej göra nog billigt arbete, de måste vara trångbodda, fast fattigkvarteren kunde sopas bort på fem år. Varför: Därför att vi måste ha några att se ned på, liksom vi inte ville ge dem nog sååtliga sjukhus av rädsla, att vi inte kan unna oss lyxen att känna oss barmhärtiga. Hade hon hållit detta tal till Royd, skulle han ha märkt att det fruktade giftet börjat verka. I sällskap med Tony och Mary Maud kunde Joan känna sig som rebell, men i koldistriktet, där hon delade ut sina rika vänners pengar var Joan, som dock av hela sin själ avskydde de förhållanden, som skapade Garey Main, omedvetet, på samma stig som de, vilka dra en gräns mellan "vi" och "de".

Vid solbadet är det skönt veta, att man lugnt kan låta solens strålar smeka utan att efteråt behöva plågas av solbränna.

Oumbärliga äro Gahns Faréna olja och friluftscrème och det bästa av allt: de giva hastigare den vackra solbrända sommarfärgen, så eftersträvad av alla. Använd dem rikligt och hyn bibehåller även efter badsäsongen sin ungdomliga smidighet och blir ej uttorkad, rynkig och ful.

Blåsiga och kalla dagar kunna förstöra semestern. Gå ej omkring och "huttra" och frys. Gnid in kroppen med Gahns Faréna olja, och Ni njuter ändock av badet och vistelsen i fria luften.

FARÉNA

OLJA FRILUFTSCRÈME HAVRECRÈME

Från Gerry fick Joan små korta brev-lappar: "Jag ville ge mina öron för att vara hos er i den här striden, skrev han, men pappas affärer äro i en ryslig röra. Han har hemska plågor men kämpar för livet som en tiger. Mor är i ett sorgligt tillstånd och jag kan inte lämna henne."

Gerry hade aldrig varit någon brevs-kri-vare och utom några humoristiska brev-kort hörde hon icke mycket av honom.

En morgon fick Joan ett brev från Helen Dacre. Hon ordnade en matiné till förmån för barnhjälpfonden, och undrade om miss Craig ville komma och berätta om sina erfarenheter. Detta brev var en förfärlig frestelse: att få se Tony — att få bo några dagar hos Mary Maud, men Joan var av gott virke, och sökte ej lura sig själv. "Det är Tony jag vill träffa, alla de andra skälen är hyckleri". Och så fick en annan tränad talarinna, mrs Greenhalgh, resa till London.

I en tidning såg hon en morgon, att Gerrys far var död och i ett brev litet senare skrev hennes vän bl. a.: Far tycks ha varit värd en miljon när kriget var slut, men han har spekulerat vilt och när alla skulder äro betalda, blir det kanske några tusen över för våra planer." Underrättel-sen att det icke skulle kunna bli något socialistiskt college var ett slag för Joan. Tre dagar efteråt kunde hon själv disku-tera framtiden med Gerry som plötsligt dök upp, och skaffade henne en ledig för-middag och körde henne ut på den soliga heden.

— Jag tänker lägga ned de där tusen-lapparna i en socialistisk veckotidning, Joan, började han, Theophilus Dodds skall bli redaktör, och fast han inte har ett rött öre, så är han älskad av alla kväkare och kan driva upp pengar. Alla människor man vill ha lovat skriva och ni Joan, skall skriva "Enkla historier ur en kvinnas hjärta".

— Jag, skrattade Joan. "Hur ni skall hjälpa er man", "Vad man skall säga Rudolf då han gått med en annan flicka". Haha, underbart Gerry!

— Tyst nu. Ni skall sätta er ned och varje

vecka skriva historierna om Lizzie Greenhalgh och den där kvinnan som fick sin femte barnunge med de andra fyra i rum-met. Ingen propaganda, ingen moral, bara fakta. Tusen ord åt gången. Jag är pres-sens nya Napoleon och jag väljer mina trupper.

De voro unga och solen var het. Förhopp-ningar och ett intressant arbete lågo fram-för dem.

Gerrys plan hade eggat hennes fantasi. Och eftersom hennes organisation började gå på oljade hjul hade hon kvällarna fria och började skriva. Darrande sände hon manuskriptet till tidningen och fick ett tele-gram från Theophilus Dodds. "Utmärkt. Skriv mera medan ni är i form."

När hon skickat Tony kopior av artiklar-na, kom hans svar omgående. Du har en frisk och äkta talang, som behöver utveck-las. Låt oss slå oss ihop och jag skall hjälpa dig att bli författare. Min älskling, jag är så lycklig, skriv och svara ja!"

Brevet förvånade Joan. Om han hade in-vändningar mot den ena banan varför då inte mot den andra. Och så förstod Joan att detta icke skulle bli någon självständig-het för henne. Han skulle alltid leda och råda henne, hjälpa henne med förläggare, hennes författarskap skulle bli en intres-sant hobby för att fylla ut den tid, då han också skrev. Hon skulle icke ha något liv skilt från honom, hur kunde hon då skriva. Ty Joan hade nog förstånd att inse att hela värdet i de artiklar hon sänt Dodds lågo i materialets friskhet. Men skulle hon ha något att skriva i London eller i den lilla stugan i Pyrenéerna Tony talat om? En dag skrev generalsekreteraren i under-stödskommittén i London att Joan skulle komma till London för att tala på den musikaliska soaré, mrs Dacre anordnade för Barnens Fond. Samma post medförde ett brev i samma angelägenhet från Helen Dacre. Kommittén i Carey Main kunde nu reda sig själv och två dagar efteråt satt hon på Londontåget. Halva staden tycktes samlad vid stationen för att säga farväl. De som hade trädgårdstappor hade givit henne blommor och lagt dem i kupén tills

den liknade en skördefest och kakorna och smörgåsarna, som hon fick kunde ha räckt en vecka. De sjöngo Internationalen och tåget ångade ut till den lidelsefulla kören: Sista striden det är...

Efter några timmar var Caren Mann ett minne bara. Mary Mauds luxuösa våning, där alla vännerna: Tony, Gerry, Dodds, som genast kallade Joan vid förnamn, var ett underbart och stimulerande nu. Planer om tidningen diskuterades under skämt och glam, medan man drack kaffe och åt smörgåsar vid den nattliga brasan.

TRETTONDE KAPITLET.

Joan hade lovat Gerald Blain att hjälpa till med det första numret, och, stolt över uppdraget, vandrade hon uppför den sma-la trappan. Varje socialistisk tidning över hela världen har kommit till i små vinds-kupor med grova bord, översållade av tid-ningar, klisterburkar, tidskrifter och ur-klipp med teckningar och fotografier fästa med häftstift på nakna, smutsiga väggar. Men för Joan var allt eggande nytt.

Joan läste just korrektur, då Gerry kom in. — Å, jag väntade er inte så tidigt ef-ter härjandet i går kväll och all den suc-cés ni gjorde.

— Gerry, hur vet ni att jag var på mid-dag hos Dacres i går.

— Å Redfern, teaterkritikern, som skall skriva en serie "Vad skulle Mar tänka om detta?" var där. Han försäkrade mig att ni var kvällens skönhhet, i guldklänning och guldskor.

— Vad menar ni, Gerry? Tycker ni inte jag bör gå på en bjudning och ha på mig en guldlaméklänning, Mary Maud gav mig?

Gerry satte sig på kanten av hennes bord och slätade ut några tidningar. — Natur-ligtvis skall ni göra som ni vill.

— Det vet jag, men jag vill veta vad ni tänker.

— Nå i så fall avskyr jag blotta tanken på att ni skall komma in i Helens kotteri. Jag känner dessa människor, de äro far-liga för en ung flicka som ni.

— De voro mycket vänliga och hyggliga, då vi talade om gruvarbetarna.

— Ja, jag vet, att de ha ett trevligt sätt. De bry sig inte så mycket om gruvarbe-tarna — åtminstone inte så länge de inte äro farliga — så att de kunna nog vara förtjusande mot dem, som försvarar ar-betarna. Det är dessa vänliga rika män-niskor, som göra käl på sådana som ni, Joan. Man vill inte gärna bekämpa dem, man vill inte sära de nya vännernas känslor.

— Ni menar att de försöka köpa mig? — Inte medvetet, men ni blir en av deras klick. Det är den atmosfär de skapar, som är så svår att kämpa emot. Ni har bara två ting att göra: hålla er ifrån dem eller bekämpa dem eller sälla er till dem och acceptera allt vad de ge. Men ni kan vara med och bekämpa dem på samma gång. — Gerry var ovanligt allvarlig.

(Forts. i nästa n:r)

till närmaste affär och köp Ahlgrens välkända Nobless. Nobless bevarar läder och skinn mjukt och smidigt, och Nobless-glansen står sig hela dagen efter blott en tunn påstrykning av kräm eller pasta.

N O B L E S S

Blott en kvalitet: den högsta.
Ej dyrare än vanlig skokräm.

STRYK PÅ TUNT när
Ni borstar med NOBLESS,
ty det behövs så litet för
att få den vackra och var-
aktiga NOBLESS-glansen.
Genom sin DRYGHET
blir NOBLESS den billi-
gaste skokräm Ni kan
använda.

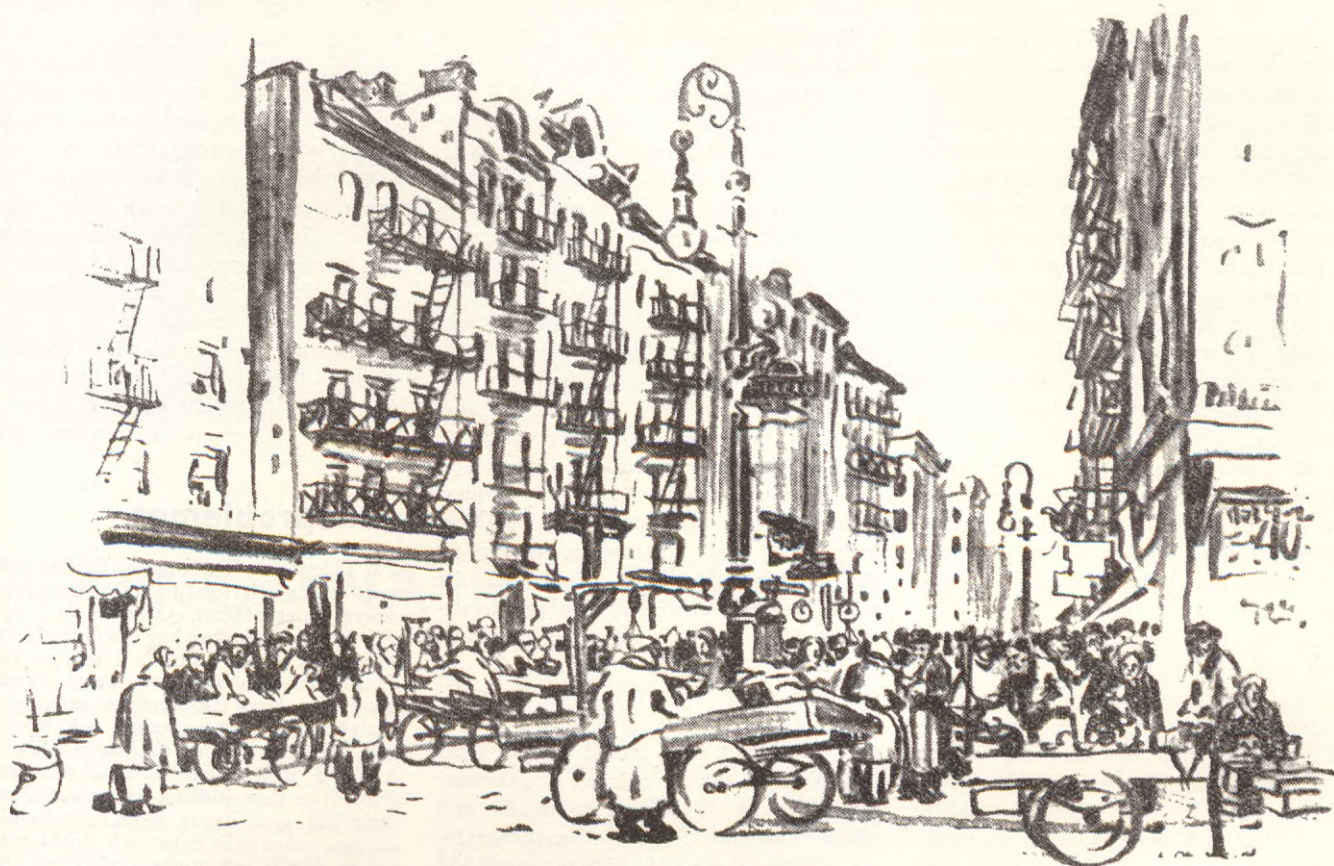
NOBLESS

Säljes överallt å 35 och
45 öre pr burk i svart,
vit (färglös) samt i
10 moderna skofärger

Svensk skokräm för svenska skor

F. AHLGREN'S TEKN. FABRIK GEFLE

LÄNGTANS GATA

Av Mark RAZUMNY

På Andra gatan i New York är allting judiskt. Men det är en judiskhet av en särskild internationell prägel, en judiskhet, som är sammansatt av element från jordens alla hörn, en judiskhet som genomtränger allt och alla med en salvelsefull längtan efter det gamla hemmet. Man längtar efter patronens trädgård, där man brukade stjåla äpplen, efter ån, där man badade under de glödheta julidagarna, efter de kristna pojkarna och deras hundar, med vilka man förde oupphöriga krig, efter hästkrakar, ur vilkas svansar man slet tagel för att vira strängar.

Hela raden av musikaffärer, boklädor, njutningsställen, teatrar, matvarubutiker — alla bada de i denna klibbiga längtan. Den är drivkraften till allt liv, till all kärlek, glädje och affär på denna gata. Var och en söker slå sin konkurrent med att hetsa och jaga upp denna längtan, med att friska upp minnet, med att frammana bjärta och skarpa bilder från det gamla hemmet.

Här kommer en musikaffär (sådana finns i varje hus) och meddelar med ofantliga bokstäver, att "just nu ha vi fått in grammofonskivor med verkligt 100-procentiga hjärtslitande judiska folkmelodier,

som er mor sjöng vid er vagga i det gamla hemmet". En annan affär kommer på idén att göra reklam för grammofonskivor med "samma visor, som Cadchan (gammaldags vissångare) sjöng på er mormors bröllop i det gamla hemmet". En tredje affär berättar om skivor med "de vemodiga melodier, som Eder farfar använde när han läste talmud i det gamla hemmet". Andra återigen ha räknat ut, att en rysk revolutionärsång från 1905 har en större förmåga att gripa judarna i New York än mammas vaggvisa, än mormors bröllopsång, än farfars talmudläsning. Men alla dessa krämare nöja sig icke blott med att bjuda ut sina varor. I vild tävlan med det ständiga gatubullret, som behärskar avenyn, höres från alla gathörn en grammofonkakofoni av alla möjliga östjudiska, ryska och andra folkmelodier.

Just i en av dessa butiker, som förser Israels folk med musik tonvis, hörde jag en vinterafton "bublitchki", denna sorglöshetens melodi. De uppslupna tonerna spredo sig över hela gatan. Kring affären skockade sig judar, negrer och italienare. De stampade av köld eller kanske var det av de översvallande känslorna, som sjön-

go i dem. Det tycktes, som om även deras öron viftade av uppsluppenhet.

För klungan av judar hägrade i ett nu Ukrainas oändliga stepper, de böljande vetefälten, Dnjeprs och Dünas stränder, de leende björkhagarna, livet i Odessas och Kiews förstadsgränder, man längtade efter blankputsade stövelskaft, efter den djärva luggen i pannan, efter rödkindade flickor. Som fastspikade stodo judarna från Maldavien, Padolien, Vitryssland utan tanke på kölden. De sjöngo alla med:

"Gråt ej du Fenitchka
sade stackars Senitchka" — — —

En hedersplats intaga de rumäniska restaurangerna. På dessa ställen kan den redan en smula överförfriskade publiken få sig serverat en äkta rumänsk "mamalyga", som är så fet att den måste skäras med en tråd, en "ordentligt" saltad och pepprad rostbiff och ett glas "äkta" rumänskt survin (tillverkat av amerikanska russin). Och allt detta beledsagas av violinistens framfilande av en äkta "wolach" (en art rumänisk och wolynsk folkmusik) och sångerskans livfulla "alli, alli". — Är det att undra på att en sådan miljö försätter publiken i en stämning av idel trånad.

Tårarna strömma stora som ärter och i dem speglar sig Besarabiens ängar, Padoliens floder och de blanka lackstövlar-na på Maldowdukas (en förstad i Odessa) glada pojkar. Av restauranger på Second-Avenue är den "Äkta Moskawitch-restauranten" (så heter det på skylten) populärast. Den är särskilt omtyckt av den judiska bohemen, som kommer hit efter kafétimmarna på "Royal" och "Europa". De komma dit för att dricka ett glas vin och njuta en smula av Moskawitchs musikaliska improvisationer. Han spelar på ett säreget instrument, ett mellanting mellan en basfiol och cittra — de mest hjärtslitande melodier. Det berättades för mig, att på denna restaurant ha många stora verk manats fram, många skapande fantasier fått näring i Moskawitchs vemodiga judisk-rumänsk-ryska melodier — fantasier, som tagit gestalt i stora litterära verk.

Även de ryska restauranterna intaga en aktad ställning. De bredaxlade kosackerna, som stå som dörrvakter vid "ryska gästgivaregården" och "ryska konstrestauranten", öppna tjänstvilligt dörrarna för ett ej så ringa antal New Yorks-judar. Dessa komma dit för att vid en tallrik "okroschka", och under tonerna av smäktande ryska romanser eller balalajkaspel försjunka i en djup hemlängtan.

Otaliga matställen översvämma Andra gatan, men vare sig de ge sig ut för att representera olika nationaliteter och färger eller sakna beteckningar utmärka de sig likväl alla för en specialrätt, som där beredes bäst — "just så som Ni hade det

i Edert gamla hem". Och ständigt äro de fullproppade av folk från det gamla hemmet. Man sitter där vid borden, som digna av rätter, man förgås av längtan! Och magen? — den gör de värsta ansträngningar för att smälta de ofantliga fettmängderna. Men vad skall man göra? Man äter ju icke för att man är hungrig, man äter för att man längtar. Man känner att med varje tugga sväljes ner en bit av det gamla hemmet.

På Andra gatan hålla även de judiska operetteatrarna till. Ej förgäves kallar man ironiskt denna gatan för "den judiska konstens aveny". Det är där som åtskilliga begåvade, men avsigkomna judiska skådespelare hoppa och sjunga. Där ha de rotat sig fast med en utomordentlig strunt repertoar. Men publiken slukar den med förtjusning, därför att den är genomträngd av längtan till det gamla hemmet, därför att den ger åt slaven i New Yorks vardag en tillräcklig portion av vemodig trängtan, då det här jämt talas om typer från det gamla hemlandet, placerade i den amerikanska miljön. Och till råga på allt elände flätar skådespelaren in i pjäsen sångnummer vilka icke ha det minsta att skaffa med själva "innehållet". Dessa sångnummer äro till hälften ryska, till hälften rumäniska och handla om "kärlek", om "hemlöshet". Och publiken smälter av längtan och vemod.

Detta om nätterna.

Om dagarna är Andra gatan full av handel och arbete. Här lagar man skor, pressar hattar, säljer äpplen och bananer,

man sätter pengar på banken, jobbar i tomter och fastigheter. I vartannat hus finns en fotografiateljé, i restaurangfönsterna äro uppstaplade mängder av rått kött, apotekena handla med svamp, smörgåsar, böcker och svängremmar. På en rysk tidningsredaktion saluhålles äkta rysk kaviar och rökt strömming i olja. Vid alla gat hörn stå ynglingar och sälja papphundar och papperspåsar, italienarna putsa skor, mitt i allt vimlet äro pojkhorderna i farten med att kasta boll.

Men med den annalkande skymningen upphör detta jäkt och Andra gatan begynner sitt längtande på nytt.

(Översatt av Bernhard Mehr.)

Judeproblemet

På Tidens förlag, Stockholm, har utkommit en av Bernhard Mehr skriver broschyr Judeproblemet, 32 sidor, pris 25 öre. Författaren påpekar hur förfärande fattigdomen är bland judarna i många länder. Han talar om judarnas eviga vandring, som "är deras förbannelse men otvivelaktigt också deras styrka" och han talar om deras lott "som predikare bland folket". I några ord tecknas det judiska ödet från den judiska statens undergång fram till våra dagar. Förf. går in på judarnas yrkesfördelning och förklarar orsaken därtill och understryker att en social omskiktning är det enda, som återstår judarna i framtiden. Han talar om det arbete som redan utträttats i denna riktning framför allt i Sovjetryssland och i Palestina. I kolonisationsriska hänseende ha judarna i den palestinska öknen och sumpmarkerna under 35-40 år åstadkommit vida mer än vad mäktiga stater hunnit med under hundraåriga kolonisationsarbeten".

**goda
middagar**

sveavägen 68

**konsum-
restaurant**

OVÄLKOMNA FLICKEBARN

En fransk kvinnlig läkare, Gerty Ciron, som avled förra året efter att ha ägnat sitt liv åt arbetet för förbättrad sjukvård och de infödda kvinnornas sociala frigörelse i de nordafrikanska kolonierna, gjorde före sin död en överblick av flickebarnens ställning hos olika folk, ur vilken här följer ett litet utdrag. Vad förf. främst velat framhålla är att flickorna alltid vid inträdet till världen äro ovälskomna. När gossen vid födelsen hälsas med glädje och stolthet ses flickebarnet med endera likgiltighet eller missnöje och blir mottaget som ett lägre och underordnat väsen. Låt vara detta tillhör delvis ett passerat stadium och gäller mest hos orientens folk, en stor del därav äger giltighet i den dag som är och en reflex av denna uppfattning kan t. o. m. spåras i det moderna västerlandet då och då.

Låt oss först kasta en blick på araberna, i ifrågavarande fall. Deras heliga bok Ko-

ranen talar sålunda: "När en arabisk familjefader får höra att en dotter fötts honom präglas genast hans anlete av sorg; nyheten bringar honom en sådan skam, att han ej mer vill visa sig för någon, och han är ett rov för tvivel på om han skall behålla flickan, som fötts honom till vanära och ruin, eller om han skall begrava henne i jorden." Vid mogen ålder säljes flickan till friaren, som betalar en giftesumma till hennes far, sedan väntar henne harems isolering för hennes återstående liv. Denna sed bibehålles ännu hos de arabiska folken.

Även i Kina hälsas en flickas födelse sedan sekler tillbaka med samma förstämning. Att döda flickebarnen eller sälja dem som slavar var förr en utbredd sed, som nu emellertid upphört, liksom den grymma tortyren att klämma ihop deras fötter i det närmaste är förbi. Dock existerar detta ännu hos den isolerade och i bergsbygderna boende befolkningen, om man är tillräckligt förmögen, så att flickorna ej behöva arbeta. — De små flickorna dödas med raffinerad grymhet för att deras själ skall mista lusten att än en gång reinkarnera som flicka. Man tror nämligen att det döda barnets själ alltid återvänder till det barn, som därefter födes. I kinesernas Vishetens bok finnas följande föreskrifter hur man bör mottaga barnen vid födelsen: "En son födes, han lägges på en bädd och svepes i mjukt glänsande tyg och man ger honom en halv spira. Den nedre delen av hans kropp klädes omsorgsfullt i finaste tyg. Husbonden, chefen, härskaren är född, man bör lämna honom herraväldet." "En flicka födes. Man lägger henne på marken, täcker henne med tarvligaste stoff. I närheten av henne hänges en slöja, vävnadsslöjdens sinnebild. Hon har att lära hur man bereder vin och kokar mat, se där vad hon bör veta. Därjämte bör hon möda sig om att ej bli till för stor börda för sina föräldrar." "Ingenting är fött i detta hus", svarar

bramanen sina vänner, när han fått en dotter och de komma för att efterhöra nyheten. Detta är i Indien. Bladgirlinger äro upphängda ovan dörren till huset för att kungöra för de förbifarande att ett barn väntas till världen. Inne på husets gård tillbringar fadern sin tid av väntan med böner till de gudomliga makterna. Det är ju skrivet i bramanernas heliga bok: "Genom en son kommer fadern i åtnjutande av denna världen och dess goda, genom en sonson når han odödligheten och genom en son i tredje led kommer han i besittning av solens värld." Men så öppnas porten till zenanan och en högljudd klagolåt genljuder över gården, det är kvinnorna inne i huset som på detta sätt ge tillkänna för männen utanför att en flicka fötts till världen. Sedan fadern förkunnat för sina vänner att "ingenting" fötts i hans hus går han in under tystnad till sina väntande föräldrar och släktingar, men han kastar ej en blick in i det rum, där hustrun och barnet äro, det mörkaste och osundaste rummet i zenanan. Knappast ens modern själv kan hysa ren och oblandad kärlek för den lilla varelse, som kommit till världen som ett tecken på himmelens hot och onåd. Hoppet om att bli mor har hon icke heller fått njuta i ro, ty under hela tiden av havandeskapet har hennes glädje varit alltför blandad med fruktan — över att få en dotter istället för en son. Svärmödrarna behandla sina sonhustrar mycket hårt och pålägga dem det tyngsta och otrevligaste arbetet i huset, om de icke föda söner åt familjen. Efter tio års äktenskap har mannen rätt att skilja sig från sin hustru, om hon ej fött honom annat än döttrar. Flickebarnsmorden ha ej heller varit ovanliga i Indien. Religionen förbjuder visserligen dessa barnamord, men en enkel reningsceremoni efteråt befriar syndaren från all skuld, och då finnes ju ändå icke något hinder för att begå en dylik gärning. Det har hänt, att hinduerna svarat de engelska myndighe-

Tre hinduflickor.

terna, som förbjudit dem flickebarnsmord: "Betala oss deras hemgift och vi ska gärna låta dem leva." Även här är det fattigdomen, som spelar in och utövar sitt tryck över de stackars människor, som ännu ej helt övergivit dessa ohyggliga seder.

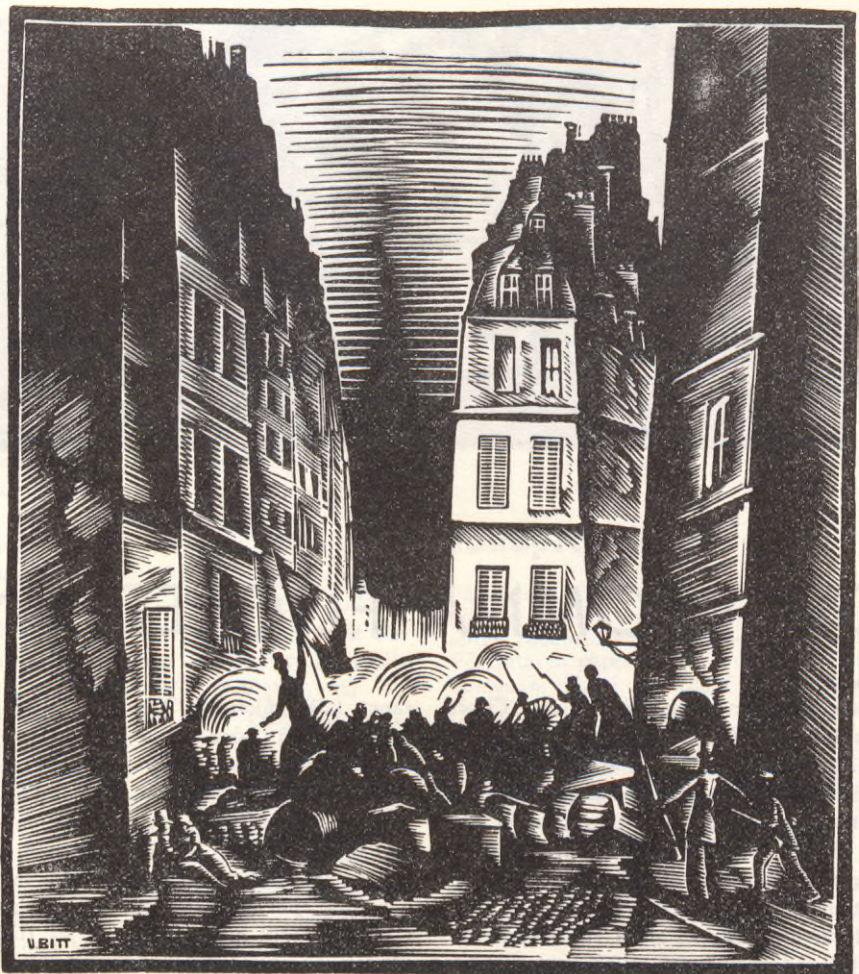
I Turkiet tar den folkliga opinionen sig uttryck i följande gamla tänkespråk. "Det vore bäst att en flicka aldrig bleve född eller att hon ej finge bli vid liv. Kommer hon till världen må hon bli liggande på marken."

När man kommer till vissa negerstammar i Afrika och besöka deras hyddor kan man där räkna familjens söner på de upphängda fårskeletten, som kvarlämnats som minne efter festmåltider vid gossebarnens födelse. Ingenting finnes, som ger tillkänna flickornas antal. Hos hottentotterna räknas födelsen av tvillingar som en ledsam och förarglig händelse om den ena av dem är flicka, äro båda det, betraktas det som en olycka, är det däremot två gossar blir det glädje i familjen. Man gör en stor fest, fadern och modern gratuleras, ofta kan det kosta familjefadern två eller tre oxar att bespisa alla sina gäster. Äro tvillingarna en av vardera könet behåller man gossen och uppfoäder honom med ömhet. Flickans lott blir ofta att sättas ut till påseende uppe i ett träd, varpå man begraver henne levande.

I Amerika förekommer det bland siouxm. fl. indianstammar, att modern under havandeskapet upphänger ovanför sin huvudgård en bössa, en sadel och ett rep i hopp om att därmed draga till sig en son. Efter en flickas födelse är hon förbjuden att sammanleva med sin man under tre månader, vilken tid räknas som en reningsperiod. Hos en indianstam i Sydamerika är det vanligt att fadern ger sitt förakt och sin vrede tillkänna med att spotta på sina pilar, om han får en dotter. Är det däremot en son svänger han i glädje sin båge och smeker modern, som givit honom manlig avkomma. De ociviliserade folken i Australien praktiserar ännu flickebarnsmorden i stor utsträckning. I vissa områden av Viktorialandet, exempelvis, dödar man ofta den andra dottern och den tredje nästan alltid. På Zeeland är det kvinnornas slaveri, som föranleder att man ofta dödar flickebarnen. Varför skulle en flicka leva, resonerar den olyckliga modern. Endast för att bli slav och kanske en dag betjäna min mans bihustru, för att bli misshandlad och plågad av henne. Nej! Och hon trycker med fingret på det späda barnets fontanell, ett vanligt sätt att döda barn hos dessa folk.

Även seder och bruk i Europa relateras, men som de mest tillhöra en svunnen tid äga de mindre av intresse. Att kvinnorna hos de färgade folken ännu lider under ett fruktansvärt förtryck är emellertid en sak som icke kan resoneras bort.

K. F.

PROLETARIATETS FÖRSTA DIKTATUR

Över sextio år ha förflutit, sedan Pariskommunen bildades, kämpade och nedslogs i ett forsande blodbad. Den 28 maj 1871 dukade de sista kommunarderna under för den ursinniga borgerliga Versaillesarmén, jämnt två månader efter kommunens med jubel hälsade proklamation. Minnet av denna proletariats första diktatur har upplivats av en revolutionär skriftställare, Sven Malm. Hans bok *Pariskommunen 1871—1931* (Federativ, 2:—) är en kort resumé av de viktigaste hithörande fakta, byggd huvudsakligen på Lissagarays och Dinesens arbeten.

Så vitt jag jämfört, är bokens sakliga innehåll i allt väsentligt korrekt. Synd bara att den är alltför saklig, alltför torrt refererande! En framställning, avsedd att vara populär, kräver mera dramatisk skildringskonst och en något så när fyllig karaktäristik av händelsernas huvudpersoner. Inte heller ger Malm en ens tillnärmelsevis så klarsynt analys av kommunens sociala betydelse, som redan den 30 maj 1871 Marx gav i *Der Bürgerkrieg in Frankreich*. Men som uppslagsbok och repetitionskurs

har minnesskriften sitt givna värde för historiskt intresserade.

Malm vill, liksom Lissagaray, lära av Pariskommunens historia för nuets revolutionära arbete. Han söker komma på spåren kommunardernas taktiska missgrepp och upprepar däribland deras underlåtenhet att expropriera bankkapitalet. Ty han ser i den sociala revolutionen ingen önskesak, ingen teori, utan en nödvändighet. Däremot understryker han inte i sina jämförelser att parisproletärerens revolution 1871 liksom den ryska revolutionen hade kriget — i förra fallet tysk-franska, i senare världskriget — som bakgrund. Jag tror, att en socialistisk revolution nu kräver ett nytt världskrig, eller rättare att ett nytt världskrig i varje fall skulle resultera i revolution, där dock fascismens segermöjligheter komme att bli vida större än arbetarnas. Därför är jag pacifist och inte revolutionär. Men dessa författarens politiska slutsatser rubba inte alls den historiska objektiviteten. Märker man här någon tendens, är det en sympatisk strävan att inför eftervärlden glorifiera kommunardernas heroiska kamp.

N. B.

I Hitlers Tyskland

En av våra österrikiska kolleger återger ett brev från en tysk arbetarhustru, vilket smugglats ut ur Tyskland.

I början av brevet berättar brevskrivaren att hon och hennes familj bor i en kolonistuga — året runt sedan mannen blev arbetslös. Så inträffar en morgon som alla andra morgnar. Man står upp och mannen hotar att begå självmord som han gjort så många gånger förr. Hustrun bönfaller honom att sluta upp med detta tal. Hon ber honom tänka på barnen. Någon gång skall det väl bli bättre.

Plötsligt blir deras morgonträta avbruten av skarpa hornsignaler och kommandorop. Mannen ser genast vad som är på färde och säger: Nu kommer polisen. Men vad kan nazipolisen vilja oss. Här bor ju inga jobbare, inga bankjudar, inga miljonärer, som har sugit ut de fattiga. Det var ju den sortens folk nazi skulle kämpa mot.

— Tyst, tyst, passa dig så att du inte kommer till koncentrationslägret, säger jag.

Min man ser länge på mig, så utbrister han: I dag skall nazi lära även dig skillnaden på liv och lära, på deras stora ord och deras tarvliga handlande.

Han hade knappt sagt ut orden förrän hela stugan skakade av de frustande motorcyklarna, som susade förbi. Barnen blevo rädda och började att skrika, och innan vi visste ordet av hade vi en nazistrop i dörren. Den var iförd svarta skjortor och bar det berömda dödskallemärket å mössorna. Deras ledare ropade: Om någon rör sig skjuter jag!

Hotelsen var överflödig, ty vi stodo styva av skräck. Jag upptäckte nu att nazisoldaterna voro beväpnade med små karbiner och revolverar. Det fanns även med uniformerade och beväpnade kvinnor. Och genom fönstret såg jag att alla kolonistugor hade lika fint besök som vi. Ledaren kommenderade oss in i ett hörn, varefter de började att vända ut och in på vårt fattiga bohag. Sängkläder och madrasser blevo grundligt granskade. Först förstod jag ingenting men då de beslagtogo min brödkniv under motivering att den var ett farligt stickvapen, började jag att förstå vart det bar. Och då de togo de två enda trycksaker, som funnos i stugan, två socialistiska romaner i billighetsupp-laga, så visste jag fullt besked. Det var vapen, och socialistisk litteratur de sökte efter. Nu fick jag också veta varför det var

med uniformerade kvinnor. De kroppsvisiterade nämligen mig och barnen. Men de hittade ingenting utöver brödkniven och dessa två fattiga romaner. Då de skulle gå och ta dessa saker med sig, kunde jag inte längre behärska mig utan ropade: Ni tar ifrån oss det lilla vi äger. Det vore bättre om ni såg närmare efter hur vi har det. Vi har inte födan för dagen. Vi håller på att gå under i detta krypin. Ge oss hellre bostäderna, som stå tomma, så behöfve inte barnen vara sjuka jämt.

"Håll mun! svarade en naziman. Han som stod med mina två böcker i handen sade: Det är ju inte att undra över att käringen pratar som hon gör. Huset är ju fullt av marxistisk litteratur. En av de kvinnliga nazisterna menade att hon skulle återupprepa visitationen. Jag skrek i hennes öra: "Det är riktigt. Räkna våra revben", men då släppte hon mig.

Så drogo de sin färde med min kökskniv och två böcker. I de andra kolonistugorna gjorde de liknande byte. När undersökningen var klar grävde de en grav, i vilken de kastade ner våra böcker och köksknivar. Sedan hällde de fotogen över och tände på. Fem man blevo arresterade, efter att man hos dem funnit socialistiska flygblad, vilket slags tryck är strängt förbjudet. Ja, sådant är tillvaron för oss fattiga och arbetslösa i Hitler-Tyskland. På ett annat ställe läsa vi: Innan Hitler fick makten agiterade han med löftet om att höja de breda lagrens levnadsstandard. Men det var då det. Nu är det annat ljud i skällan. Nu heter det att det är varje tysks heliga plikt att bidra till att Tyskland blir konkurrenskraftigt på världsmarknaden. Det uppnås endast genom att produktionskostnaderna sänkas. Men för att möjliggöra detta måste lönerna sänkas. Varje fosterlandsälskande tysk skall medverka härtill. Men säger den nationalsocialistiska agitatorn: Detta skall ske utan att någon därför behöfve svälta. Man skall lägga om kosthållet och äta litet mindre. Tyskarna äter för mycket. Hälso-tillståndet skulle bli bättre om de äto mindre. Den nyligen hållna lantbruksutställningen gav besked, hur detta skulle gå till. Här fanns en paviljong för folkets välfärd och i det sammanhanget propagerades för en ny nationalsocialistisk kokbok. Denna talar för 10-öres rätter. Vissa rätter kunna t. o. m. tillagas för 3-4 öre. En rätt som särskilt rekommenderas till kroppsarbetare är en gröt kokt på vete. Råvaran till denna kraftiga måltid kostar 3,5 öre.

Tyvänn så upplyser inte denna fascistiska kokbok om den är avsedd även för arbetsgivare och fascistledarna. Dessa ha annars installerat sig på Berlins flottaste hotell.

Nationaltemplarorden har under stor tillslutning hållit sitt riksmöte på Wendelsbergs folkhögskola. I principvoteringen om ordens nydaning röstade 49 ombud för omorganisationen medan 26 voterade mot densamma. De nydanande krafternas styrka inom nykterhetsrörelsen garanterar reformernas genomförande. Gradväsendet inom N. T. O. föll med så övertygande majoritet som 56 röster mot 14. Vid mötet förekom en speciell pressutställning, av vilken en vägg med Morgonbris, Social-Demokraten, Ridå och Vår Bostad grupperade tillsammans tilldrog sig största uppmärksamhet. Här nedan en bild av densamma, som f. n. är ute på turné, nu närmast i Västervik. Morgonbris var även i övrigt föremål för ett glädjande erkännande vid riksmötet. I en motion i N. T. O:s tidsningsfråga anges Morgonbris som mönster. "Hur en organisations tidsningsfråga bör lösas ha vi ett ypperligt exempel på från Socialdemokratiska Kvinnoförbundet. Genom förbundsorganet Morgonbris' omläggning till tidskrift ha de soc.-dem. kvinnorna tillfört vårt land en folklig kulturtidskrift av högsta rang."

Karin Molander och Lars Hansson som Kristina och Mäster Olof.

I nöd och lust

Av Margit PALMÆR

Äktenskapet är av Gud instiftat fick man lära sig som barn, och vad Gud förenat skall människor icke åtskilja. Och om man fromt underkastade sig det tvång äktenskapet ålade en kunde man vara desto vissare på att sedermera utkvittera lönen därpå i de himmelska gröna ängarna. Nu var det visserligen en och annan, som satte i fråga huruvida icke en annan potentat var den, som rätteligen bar ansvaret för det heliga äkta ståndet, men dylika kättare togs inte på allvar, och äktenskapet förblev sekler och sekler igenom en fast och oomkullrunklig klip-pa. Men de sista decennierna har vågat sig på det otroliga: att söka rubba klippan. Och försöken har blivit så talrika, och klippan har börjat vackla i så betänklig grad, att den ena försvarsskriften efter den andra av äktenskapet ser dagens ljus. Man luckrar på banden och medger många friheter, bara institutionen får bestå i sina grundelement. Bertrand Russel vill t. ex. se genom fingrarna med små erotiska snedsprång, inte bara å mannens utan också å hustruns sida, bara äktenskapet får bestå. Andra medger gärna hustruns yrkesarbete och ekonomiskt kamratskap, bara inte hemmet rubbas. Alla har en dunkel känsla av att äktenskapet i sin nuvarande form står på ganska ostadiga ben, och att det gäller att hjälpa men inte stjalpa det, ty äktenskapet och familjen är den grund, varpå samhället — d. v. s. det nuvarande, privatkapitalistiska samhället — vilar. Och om äkten-skapet är i fara, så är samhället i fara.

Vera von Kræmer hör också till dem, som ingripit för att stödja

Kvinnan i "Mäster Olof"

Strindbergs största eller åtminstone mest kända dramatiska arbete har under vårsäsongen gått på vår nationalscen. Trots den historiska dräkten är det ju i grunden nutidsproblem och nutidsmän-niskor vi möter i dramat, eller kanske snarare problem som ständigt på nytt blir aktuella i mänsklighetens historia. Dramat utspelas mot bakgrunden av ett samhälle i gungning, där det nya och det gamla ständigt brytas mot varandra och de enskilda människorna, förkämparna för det nya, ständigt kämpa med de gamla fördomarna, inte bara omkring sig utan också inom sig själva.

Det finns två kvinnogestalter i Mäster Olof: modern och Kristina. Modern representerar den gamla, järnhårda konservatismen, som aldrig ett ögonblick öppnar porten för den nya tidens idéer; Kristina, Gert Vederdöparens dotter, som insupit en radikal atmosfär i hemmet, är den nya tidens kvinna, som, okunnig om världens ondskasymboliserad i ordet "sköka" och olärd, obevandrad i tidens teologiska strider, låter leda sig av sin frihetslängtan och sin tro på Olof till att bryta med gamla fördomar och så småningom utvecklas till allt större och större självständighet. Driven av sin frihetslängtan vill Kristina sätta sig in i Olovs tankegång, förstå honom, men han hänvisar henne till hemmets värld där hennes uppgift skall vara.

Och hon tar emot sin uppgift, men hon gör något mera av den. På henne läggs den tyngsta bördan: moderns förbannelse och människornas förakt därför att hon gift sig med en präst. Kristina bär den också, hon lär sig att stå självständig gent emot männi-skorna. Hennes hem skövlas, Olov arresteras, den ena uppskakande händelsen efter den andra drabbar henne, men Kristina växer med sin uppgift, från en osjälvständig, undergiven hustru utvecklas hon till en stridskamrat som självständigt står vid Olovs sida.

och försvara äktenskapet. Hon har skrivit en liten resonerande bok, *I nöd och lust*, en slags äktenskapets om icke apoteos så åtminstone apologi. De synpunkter hon tar upp är gamla och beprövade, redan Luther begagnade sig av flertalet. Hon stöter icke någon för huvudet, utom möjligen det fåtal damer, som tycks ha till livsuppgift att springa på mannekänguppvisningar — och vem är icke med och spottar på dem? Vera von Kræmer inser, att om äktenskapet skall bli bestående (och samhället) får man icke bygga på något så ostadigt som kärleken, t. o. m. den stora, eller hoppas på något så vanskligt som lyckan. Den stora trofastheten håller bättre. Man får beskära sina individuella böjelser, åtminstone hustrun, och hålla ihop det hela. Det finns många, många makar, som så gjort och sedan, när alltsammans var förbi, frågat sig om det varit mödan värt. I äldre tider gjorde man så för jämnan, hur svårt och olyckligt ett äktenskap än var bet man ihop tänderna och höll ut. Vera von Kræmer anför exempel på dylika äktenskap.

I äldre tider var den individuella lyckan av betydligt mindre värde än förmågan att hålla ihop en gård, att fostra upp en stor barnaskara eller att hålla släktens anseende uppe. Det legitima äktenskapets mening var ursprungligen, som Engels påpekar i sin bok *Familjens ursprung*, att skapa lagliga arvingar till mannen, att få jorden eller boskapen bevarad inom släkten. För detta viktiga skäl fick alla personliga lyckodrommar vika.

Men detta skäl till äktenskapets fortsatta sammanhållning existerar i många fall icke längre. I de flesta fall finns det ingenting eller förfärligt lite att ärvas, och i många fall finns det icke ens barn, åtminstone inte minderåriga. Ändå menar Vera von Kræmer, och många med henne, att äktenskapet bör hållas ihop till det yttersta, för parternas egen skull. Samtidigt hävdar hon med kraft att var och en må svara för sin egen utveckling, sitt eget inre liv. Det kan aldrig den andra parten göra. Man bör vara två som håller samman, men var och en bör vara en hel människa för sig. Det låter mycket bra — men hur ska det gå om de inre utvecklingarna går i sär, om man t. ex. i politiskt avseende utvecklar sig åt olika håll? Det vill onekligen ett visst mått av heroiskt jämnmod till för att med tillfredsställelse och förståelse se den andra partens utveckling. Eller att förena den inre självständigheten med bokens slutparoll: rätt eller orätt, *mine make!* (Min spärrat av art.-förf.). Dylikt brukar ju lyckas utmärkt för den osjälvständiga hustrun, hon som mottager sin

världsbild fix och färdig ur makens hand, vilken Kraemer med rätta fördömer.

Det är framför allt inom den intellektuella medelklassen, som tron på äktenskapet börjat vackla. Hos lantbefolkningen är kvinnans arbete inom hemmet ännu så fast förankrat i nödvändigheten att frågan om äktenskapets upplösning knappast är aktuell. Likaså inom arbetarklassen. Som bekant behöver en arbetarhustru aldrig frukta arbetslöshet — inom sitt eget hem. Hur det förhåller sig med hennes inställning gentemot den samhällsliga arbetslösheten ska vi här inte ingå på. Kraemer tycks hävda att uthållighet i äktenskapet framför allt är beroende av parternas goda vilja. Enligt marxistisk uppfattning är äktenskapets form — en- eller flegifte m. m. — beroende av de existerande produktionsförhållandena. När dessa ändras, ändras också äktenskapet. Så länge det nuvarande samhället består kommer också det nuvarande äktenskapet att bestå. Först i ett annat samhälle, ett samhälle, som övertar omsorgen om barnen och även de hushållliga plikterna genom samhällslig livsmedelsförsörjning, kommer vi att få ett nytt äktenskap, ett äktenskap, som enbart är en frivillig förbindelse mellan parterna. Till dess är det överflödigt att försvara det gamla.

Amanda Gullberg

har fyllt sextiofem år, varvid hon varmt hyllats av partifolk, släkt och vänner. Amanda Gullberg är hedersledamot av Kvillebäckens socialdemokratiska ungdomsklubb, till vars bildande hon medverkat, och intresserad medlem i Lundby socialdemokratiska kvinnoklubb. Blommor och minnesgåvor vittnade om klubbarnas erkänsla. Tidigare ledamot av kvinnodistriktets styrelse och Göteborgsklubben hälsades hon också av kamraterna här.

Som kooperatör och gillesmedlem glömdes hon ej heller. Vår goda kamrat är som kommissionär för Morgonbris ett fynd. Glad, talför och "som en fjäder så lätt". Den senare egenskapen betyder dock ingalunda att hon är flyktig. Men, kamrater skulle ni en stilla sommarkväll, då ni samlats till möte ute i grönskan höra ett sus som av vingar — så är det säkerligen vår ungdomliga kamrat som kommer på besök. Fres-telsen ligger nära till då längtan driver och möjligheten är till finnas. Var hälsad Amanda Gullberg där du njuter din sommarvila i stugan på Thorslanda, hemort för den gamle dundrande gudens bevingade ättlingar.

I. S.

Plikten . . . (Forts. från sid. 2.)

hetsprincip, som syftar till allmänt väl, tillgodoseende av alla gruppers berättigade krav, kan ha någon utsikt att vinna deras gehör. Men vi måste ut till arbetarehemmen i städer och landsbygd, tala om för arbetarkvinnorna vad vi vilja

FACKFÖRENINGSS

RÖRELSSEN

REDAKTÖR:
SIGFRID HANSSON

Kostar pr år kronor 6: 15,
pr halvår . . . kronor 3: 15.

Prenumeration kan verk-
ställas genom postverket
eller direkt hos utgivaren
LANDSSEKRETARIATET
Barnhusgat. 18, Stockholm

DEN SVENSKA LANDSORGANISATIONENS VECKOTIDSKRIFT

och sträva efter och förmå dem att sluta sig till oss. Använd därför sommaren på ett rätt sätt, det skänker även vila att växla om det mera koncentrerade föreningsarbetet under hösten och vintern på andra uppgifter, på annan bog. Organiserar grupper, som reser ut i bygderna, för att föra ljusets lära in i arbetarkvinnornas trista tillvaro, för att värva nya medlemmar och förbereda nya klubbar. Låt oss förena vår naturliga och sunda längtan att koppla av det gamla, vanliga arbetet att komma ut i sol och natur med ett väl avvägt arbete för vår kvinnorörelse då blir sommaren även på detta område en såd- dens tid, och vi kunna sätta igång arbetet igen i höst med mera energi och större arbetslust än någonsin tidigare. Låt oss aldrig hämmas i vårt arbete av den tanke- gången, att en ny klubb här eller där kanske skulle avstånga den egna klubbens verksamhetsområde, att initiativet skulle utgå från den eller den o. s. v. Ännu om- fattar vår rörelse alltför få för att ens det tillnärmelsevis behöver befaras någon konkurrens om arbetsuppgifterna, utan med stolthet och glädje böra vi givet hälsa de nya klubbar som kunna knytas till vår rörelse och ge dem all hjälp vi kunna. Låt aldrig pessimismen behärska oss eller mindre vidgade synpunkter leda vårt hand- lande ty då är allt dömt att förloras. Nej, med entusiasm och glad segervisshet skall vi fullgöra vår del i arbetarnas fri- görelsesträvan, då dra vi människorna med oss. Fram alltså för ett gott arbete för vår socialdemokratiska kvinnorörelse och partiet under sommaren, med detta för ögonen kunna vi nog också emellanåt till- låta oss att som andra människor dåsa bort några soliga dagar — men endast för att kunna ta desto bättre krafttag sedan.

Annie WALLENTHEIM

Belgiska grynsäckar 75 öre pr st.

Husmödrar, passen på!

Under aug. månad utförsälja vi ett större parti linneväv till detta otroligt låga pris.

Denna linneväv är avsedd för tillverkning av grynsäckar, men de ha av någon anledning ej blivit sydda. Säckarna äro stora, ej avklippta, endast uppmärkta med krita. Väven är av extra prima blekt linne, bredd 140 cm. En tjock fintrådig mycket stark vara, lämplig till lakan, örngott, ritade arbeten m. m.

Vi utförsälja nu dessa säckar för endast 75 öre pr stycke. 10 stycken säckar i ett stycke är det minsta vi expediera. 20 stycken fraktfritt. Sändes mot postförskott eller efterkrav.

Garanti: Full retrurrätt om varan icke är till belåtenhet.

Passa på, för detta pris gäller endast denna månad. Skriv i dag.

Dala Manufaktur & Vävnadsindustri, GUSTAFS

B L I V M E D L E M

av Sveriges socialdemokratiska kvinno-
förbund!

På omkring 300 platser i landet har
förbundet avdelningar.

Närmare upplysningar för vinnande av
medlemskap erhålles å förbundets expe-
dition, Västmannagat. 2, n. b., Stockholm.
Tel. 188 86.

Ordf. fru Signe Vessman besvarar skrift-
liga förfrågningar.

**KLUBBARNAS MÅNADSMÖTEN
STOCKHOLM**

KVINNODISTRIKTET: Ordf. och korresp. fru Agda Östlund,
Dalagatan 59. Tel. 38 44 62. Kassör: Valborg Ljungkvist, Karl-
bergsvägen 73.

ALLMÄNNA SOCIALDEMOKRATISKA: Första torsdagen
kl. 7.30 e. m. Lokal: Västmannagatan 1, 1 tr. Ordf. fröken
Greta Agerby, Morgonbris exp., Västmannagatan 2. Tel. 188 82.

SÖDRA: 2:dra torsdagen kl. 8 e. m. Lokal: Kocksgatan 24,
sal C, i. p. g. n. b. Ordf. fru Gulli Bergman, Upplandsgatan 47,
Stockholm. Tel. V. 21 04.

KUNGS HOLMEN: 2:dra fredagen kl. 7.30 e. m. Ordf. fru
Vilma Iskull, Lindhagensgatan 69. Tel. Kh. 67 90.

VASASTADEN: 1:sta onsdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: försam-
lingssalen Västmannagatan 63. Ordf. fru Elin Reidler, Norr-
backagatan 72 G, 2 tr. Tel. 38 82 62. Kassör: fru Tona Johansson,
Falugatan 24. Tel. V. 831 63.

S:T GÖRAN: 3:dje onsdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Kungs-
holmsholmsgatan 104. Ordf. fru Helfrid André, S:t Eriksgatan 61,
1 tr. ö. g. Tel. Kungsh. 37 55.

SÖDRA FÖRSTÄDerna: 3:dje onsdagen kl. 7.30 e. m.
Lokal: Liljeholmens församlingshus. Ordf. fru A. Mårdh,
Gröndalsvägen 64, Gröndal. Kassör fru M. Persson, Horns-
gatan 158 A, 2 tr. Tel. Sö 185 85.

ENSKEDE: 1:sta måndagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Folkets Hus,
Källvägen. Ordf. fru Stina Wehlou, Ängsvägen 17, Enskede.
Tel. 21 08.

RÅSUNDA: 1:sta torsdagen kl. 8 e. m. Ordf. Elsa Hansson,
adr. Björkvägen 35. Tel. Råsunda 97. Lokal: Å vanlig plats.

VÄRTAN: 4:de torsdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Folkets hus.
Ordf. fru Thora Johansson, Artemisgatan 18 E. Tel. Vär-
tan 423.

HEMBITRÄDESFÖRENINGEN: 1:sta torsdagen (utom juni,
juli och augusti). Lokal: Studiehernet, Bryggaregatan 12 b.

STOCKHOLMS LÄN:

KVINNODISTRIKTET: Adr.: Ordf. Sara Andersson, Igel-
boda, Saltsjö-Duvnäs. Tel. Ektorp 18. Kassör fru Gerda
Bergstrand, Bromsten. Tel. Bromsten 146.

BROMSTEN: Första tisdagen kl. 7.30 e. m. i Municipalsuset.
Ordf. Gerda Bergstrand, Bromsten. Tel. Bromsten 146.

DANDERYD: 1:sta eller 2:dra onsdagen. Lokal: Kyrskolan.
Ordf. fru Hilda Pettersson, Morkullan 14, Danderyd, kassör
fru Ida Kvarnström, Klingsta.

DJURSHOLM: 2:dra onsdagen kl. 8 e. m. Lokal: Förenings-
huset. Ordf. fru Lisa Bohné, Birgittavägen 6, Djursh. I. Tel.
Djursh. 955.

DUVBO: 2:dra torsdagen kl. 7.30 e. m. Handelsföreningens
lokal. Ordf. fru Ester Karlström, Solvallavägen 5, Duvbo.
Tel. Duvbo 58.

HUDDINGE: 1:sta tisdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: församlings-
salen. Ordf. fru Anna Pettersson, Bergtomta, Huddinge.
Tel. 300.

HÄSSELBY: 2:dra onsdagen kl. 8 e. m. Lokal: Folkets Hus
B-sal. Ordf. fru Signe Lindholm, Sturevägen 3. Tel. 97.
Kassör: fru Maria Erikson, Bondevägen 37. Tel. 137.

LIDINGÖ: 3:dje måndagen kl. 8 e. m. Lokal: Torsvik och
Skärsåtra omväxlande. Ordf. fru Anna Johansson, adr.:
Sirius 3, 2 tr., Torsvik, Lidingö I. Tel. 667.

NACKA: 1:sta onsdagen kl. 7.30 e. m. Ordf. fru Margit Sten-
berg, Järta skola, Saltsjö-Järta. Tel. Nacka 66.

NORSBORG: 3:dje tisdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Samlings-
salen. Ordf. fru Gerda Hagman, Fittja. Tel. Fittja 54.

NYNÄSHAMN: 2:dra måndagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Folkets
Hus A-sal. Ordf. fru Elsa Eriksson, Centralgatan 68. Tel. 292.

SOLNA: 1:sta tisdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Huvudsta och
Hagalunds Folkets Hus omväxlande. Ordf. fru Sigrid Svärd,
Ulriksdal. Tel. Råstahem 48.

SPÅNGA: 1:sta torsdagen kl. 8 e. m. Lokal: Folkets Hus.
Ordf. fru Augusta Forsström, Solhem, Spånga. Tel. 260.

SUNDBYBERG: 2:dra måndagen kl. 8 e. m. Lokal: Nya
Folkets Hus C-sal. Ordf. fru Tora Zetterström, Sturegat. 26 B.
Tel. 933.

SUNNERSTA: Ordf. fru Helga Karlsson, Uppsala.
Tel. 729.

SÖDERTÄLJE: 3:dje måndagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Folkets
Hus. Ordf. fru Anna Ericsson, Folkets Hus. Tel. 237.

TUREBERG: 2:dra måndagen kl. 8 e. m. Lokal: Turebergs bio-
graflokal. Ordf. fru Anna Ahlzen, Tureberg. Tel. 327.

VÄSBY: 2:dra tisdagen kl. 8 e. m. Lokal: Folkets Hus. Ordf.
fru Hulda Pettersson, Box 39, Uppl. Väsby. Tel. 217.

ESKILSTUNA: 1:sta onsdagen kl. 7 e. m. Lokal: Folkets
Hus lilla sal.

GÖTEBORG:

SOC.-DEM. KVINNOKLUBB: 2:dra tisdagen kl. 7.30 e. m.
Lokal: ABF:s studiehjem, Pusterviksgatan 15.

BURAS—GETEBERGSÄNG: 1:sta måndagen. Lokal: Såpe-
bruksgatan 5, intill Framnässkolan.

LUNDBY: 2:dra måndagen kl. 7.30 e. m. i Samarbetets lokal,
Brämregården.

MÅJÖBY: 2:dra måndagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Ban-
gatan 24.

ÖSTRA: 3:dje tisdagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Riddare-
gatan 4.

MALMÖ:

SOC.-DEM. KVINNOKLUBB: 1:sta torsdagen kl. 7.30 e. m.
Lokal: Folkets Hus, sal. 7. Ordf. och korresp. sekr. fru
Mathilda Mårtensson, Jörgen Ankersgatan 8, Malmö.

ÖSTRA: 2:dra tisdagen kl. 7.30 e. m. & Stjärnans sällskaps-
lokaler, Porslinsgatan 1. Ordf. o. korresp. sekr. fru Mathilda
Pettersson, Norregatan 5. Tel. 157 79.

MJÖLBY: 3:dje måndagen kl. 8 e. m. Lokal: Folkets Hus.
Ordf. Hanna Nygren, Box 31, Mjölby.

NORRKÖPING: 2:dra måndagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Folkets
Hus C-sal. Ordf. Elsa Johansson, Kommunistvägen 14. Tel.
Ö. Eneby 88.

NYKÖPING: 3:dje tisdagen kl. 7 e. m. Lokal: Folkets Hus.
Ordf. Jenny Johannesson, Strandbergsvägen 10. Kommissionär
för Morgonbris fru Gertrud Andersson.

SUNNERSTA: 1:sta måndagen kl. 7.30 e. m. Lokal: Sunner-
sta skola. Ordf. Ida Lindholm, Box 547, Uppsala.

Kvinnor! Hemmet Brunnsgr. 28, Stockholm,
erbjuder under sommaren kortare
eller längre tids logi. Billigt! Bra!

Anmälan kan ske pr tel. 95 94. Tillgång till bad.

Husmödrarnas bankräkning

I hushållskassan har man i allmänhet medel för att täcka de närmaste dagarnas utgifter, dels också medel för att verkställa betalningar, som skola göras först om någon vecka eller ännu längre fram. Denna senare del av hushållskassan lämpar sig för insättning på sparkasseräkning. Där äro pengarna i säkerhet, där förränta de sig, där äro de lätt disponibla.

**STOCKHOLMS
ENSKILDA BANK**

I denna Morgonbrishyddas äro
väggar och tak beklädda med

Kvinnans gissel — obegränsad barnökning

Barnbegränsning eller fosterfödrivning är titeln på en broschyr av Karin Adamsson, som behandlar motsättningen mellan sexuallivets och lagstiftarnas lagar. Litteratursats MB erhålles gratis mot insändande av 45 öre till vår sjukvårds- och skyddsmedelsaffär.

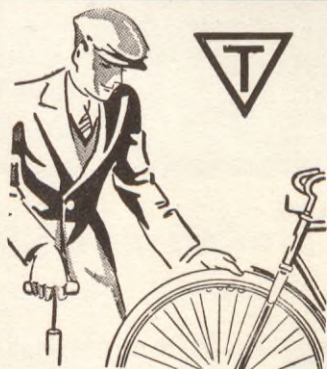
NILS ADAMSSON

JAKOBSGATAN 22 · STOCKHOLM
Filial i Göteborg: Ö. Hamngatan 20

ARBETARBODENS DAMEKIPERING

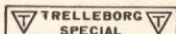
Holländaregatan 7

säljer till lägsta pris Dam- & Barnkoftor.
Dam- & Barnunderkläder. • Extra starka
barnstrumpor.

En lättnad för cyklisten

erbjuder slangen Trelleborg Special. Ventilen är försedd med Trelleborgs ventiltgummi, som bibehåller sin mjukhet avsevärt längre tid än andra märken och möjliggör en bekväm pumpning.

är tillsammans med T-NABB-ringen
den bästa utrustningen för cykeln.

TRELLEBORGS
T-NABB-RING och SLANG

Erhållas hos velocipedhandlare.

HUSMÖDRAR

använd den evigt varande spiselsvärtan
Örnens Spiselsvart

Order om två tuber
sändes franko

När Ni svärtat och blankat Eder spis med Örnens Spiselsvart behöver Ni ej göra något åt Eder spis på ett helt kvartal. Spisen svärtar aldrig ifrån sig, när något kokar över spisen, sedan är denna lika fin som förr. Trasan blir ej svart utan kommer endast det som kokat över på spisen i trasan.

Efterfråga Örnens Spiselsvart hos Eder handlande eller rekvirera direkt från fabriken. Alla husmödrar skola prova Örnens Spiselsvart och sedan blir denna spiselsvärta den enda de vilja använda. Stora jättetuber för endast 1:25, räcker i flera år. Prova och döm. Efterfråga Örnens spiselsvart hos Edra handlande eller rekvirera direkt från

Tekniska Fabriken Örnens, Långgatan 64, Sundsvall
Tel.: 4705

NU ÄRO DE HÄR

Ja, nu ha de kommit, de härliga, saftrika Kap-apelsinerna. På svensk båt med svensk besättning och förpackade i svenska lådor har den första direkta sändningen nu inträffat. Ni bör själv köpa hem av dem. De äro underbara i smak och det bästa för hälsan.

KAP
APELSINER

Finnas hos alla välsorterade frukt-, konfektyr- och specerihandlare i hela Sverige.